

Irja Askola

Suomen ev-lut. kirkon ja Suomen ort.
kirkon väliset VII teologiset neuvottelut
Oulu, 19.-20.12.2001

KIRKON DIAKONINEN TEHTÄVÄ YHTEISKUNTAELÄMÄSSÄ

Diakoninen ulottuvuus, kirkon palvelevuus, on osa kirkon itseymmärrystä. Kirkkona olemiseen sisältyy diakonia misssion ja martyrian ohella. Kristitylle toisten palveleminen ja oikeudenmukaisuuteen pyrkiminen ei ole vaihtoehto tai suuntautumismahdollisuus, vaan osa uskoa ja sen ilmenemistä. Kasteen kautta syntyvä "uusi ihminen" toimii pahan valtaa vastaan. Diakonia näkyy ja ilmenee kaikkien kirkkojen yhteisissä ja kaikkien kirkkojen omissa asiakirjoissa: diakoninen toiminta on kirkkojen käytännön yhteistyössä merkittävä ekumeeninen instrumentti. Jeesuksen opetuksessa näkyy sekä palvelevuuden ja rakkaudellisen asenteen korostus että muutoksen ja oikeudenmukaisuuden merkitys. Uuden Testamentin kirjeissä diakonia saa jo organisoituja muotoja säilyttäen sekä liturgisen että sosiaalisen funktionsa. Seurakuntadiakonian ohella luostarit kehittyivät huomattaviksi diakonian toteuttajiksi.

Luther korostaa voimakkaasti lähimmäisenrakkauden merkitystä uskon hedelmänä: kristitty elää Kristukselle ja lähimmäisilleen. Hän muistuttaa myös yhteiskunnallisista epäkohdista, joita vastaan on taisteltava. Tämä johti vähitellen yhteiskunnallisen köyhäinhoitojärjestelmän perustamisen. Lutherin mukaan köyhien ei kuulunut olla almujen varassa, vaan yhteiskunta on vastuussa kaikista jäsenistään, myös heistä, jotka eivät itse jaksakaan taata itselleen riittävää hyvinvointia. Lutherin koko teologia on hyvin diakonista: kultainen sääntö on pysyvä ohje kristityille. Kirkko itsessään on "parantumattomien ihmisten sairaala" ja Kristuksen valtakunta on pohjimmiltaan "alituista toinen toistensa kantamista". Lutherin näkemys paaluttaa kirkon tavallisten ja todellisten ihmisten maailmaan; kirkko tuntee sisällään ja ulkopuolellaan kärsimyksen, kivun ja keskeneräisyyden, ei pääse siltä pakoan.

Vaikka diakonia toteutuu maailmassa, yhteiskunnan keskellä ja reunimmaisilla alueilla, "ulkopuolella leirin", se juuri silloin liikkuu myös aivan uskon ytimessä. Kristitty on yhteydessä Kristukseen kohtaamalla kärsivän. Nälkäisen, janoisen, kodittoman, sairaan, vangitun kohtaaminen on Kristuksen kohtaamista. Hänen palvelemistaan (Matt.25). Konkreettinen, arkinen toiminta brutaaleissakin olosuhteissa saa hengellisen ulottuvuuden. Ihmisiä palvelemalla palvelee Jumalaa.

Jumala samastuu kärsivään ja hylättyyn; näin ollen kristitty ei voi näitä ihmisiä kieltää, hylätä tai torjua.

Jumalanpalveluksen ja diakonian luovuttamaton yhteys näkyy myös itse jumalanpalveluksessa: kärsimys tuodaan nimeltä mainiten Jumalaa palvovan seurakunnan keskelle. Esirukousosuus ei salli ylistävän joukon unohtaa maailman todellisuutta: kärsivien äänet tuodaan alttarille, heidän olemassaolonsa tunnustetaan, ja samalla viitoidaan kristittyjen "arjen agenda" messun jälkeiseksi ajaksi. Kristuksen todellinen läsnäolo ehtoollisessa, elävä uhri, jatkaa toteutumistaan, kun kristityt kohtelevat toisia ihmisiä, ei vain toisia kristittyjä, samoin kun Kristus on kohtelee heitä.

Vaivaishoito on määritelty Suomessa osaksi kirkon tehtävää 1600-luvulta alkaen; Lutherin linjoille palattiin kunnallishallinnon luomisen yhteydessä ja 1869 kirkkolaista köyhäinhoidon määräykset poistettiin. Luterilaisen kirkon kirkolliskokous otti kantaa diakonian asemaan vuonna 1913. Eri vaihtoehtojen välillä voitti kanta, joka merkitsi diakonian tunnustamista kirkon viralliseksi toiminnaksi; "kirkkoherran tuli edistää jatkuvan laupeudentoimen ylläpitämistä seurakunnassa ja varsinkin toimia tarvittavien diakonien ja diakonissojen eli mies- tai naispalvelijoiden ottamiseksi seurakunnan palvelukseen". Kiistojen jälkeen vuonna 1944 diakonianvirka, sosiaalista työtä varten, tuli lakisääteiseksi jokaisen seurakuntaan. Maailmanlaajuisesti, myös luterilaisen kirkkoperheen sisällä, käytäntö on harvinainen.

Lutherille diakonisuus merkitsi myös puhevaltaa ja -vastuuta suhteessa yhteiskuntaan. Kirkolla on oikeus ja velvollisuus edellyttää yhteiskunnalta hyvää hallintoa, jonka kautta Jumalan tahto toteutuu. Tähän kuuluu käsitys yhteiskunnan velvollisuudesta vähäosaisia kohtaan. Yhteiskuntakriittisyys, ihmisen ja luomakunnan puolesta puhuminen, on osa kirkon diakoniaa. Yhteiskuntapoliittisesti diakonia ei ole mykkä eikä arvovapaa; se edustaa ja edellyttää maalliselta esivallalta solidaarisuutta individualistisen hyvän sijaan ja tasapuolista elämänedellytysten vahvistamista kilpailuyhteiskunnan sijaan. Diakonian yhteiskunnallinen tehtävä tiivistyy tällä hetkellä koko Euroopassa haasteeseen olla mukana ja osana niitä voimia, jotka rakentavat kansalaisyhteiskuntaa. Osallistumisen ja demokratian ollessa uhattuna ja kansalaisten epäarvoistumisen edetessä diakonia vaikuttaa osaltaan vastavoimana. Tämä tehtävä toteutuu selkeiden palvelujen tarjoajana ja turvaverkostojen luomisena, mutta myös diakonisen kulttuurin ja asenneilmaston luojana (culture of care) sekä yhteiskunnallisen vääryyden ja epäoikeudenmukaisuutta tuottavien valintojen osoittajana.

Käytännössä kansalaisyhteiskunnan varjeleminen ja rakentaminen merkitsee diakonialle seuraavia askeleita:

1. Diakonia on menetelmiltään ja tavoitteiltaan yhteisöllistä, yhteistyötä tuottavaa. Diakonia toimii yhteistyössä kaikkien niiden kanssa, jotka edistävät suvaitsevuuutta, osallistuvuutta ja ihmisten yhtäläistä kunnioittamista. Lisääntyvässä määrin fragmentoituvassa ja segregoituvassa yhteiskunnassa tällä periaatteella ja toimintatavalla on jo itsessään yhteiskunnallinen merkitys.
2. Diakonia on jatkuvasti välittömässä vuorovaikutuksessa heidän kanssaan, jotka eivät ole yhteiskunnan vaikuttajia ja jotka esiintyvät lehtien otsikoissa korkeintaan ongelmaryhmiksi leimattuina. Diakonian tehtävä on kohdella näitä ihmisiä kokonaisina ihmisinä, ei vain ongelmien osana, sekä tukea heidän oikeuksiaan kansalaisina ja vahvistaa heidän vaikutusmahdollisuuksiaan oman elämänsä ja lähiyhteisönsä suhteen. Diakonian on toimintansa kautta konkreettisesti kerrottava omassa yhteiskunnassaan, että kenenkään ihmisarvo ei saa olla riippuvainen palkkakuitista, iästä, terveydentilasta, syntyperästä tai elämäntavasta. Omassa toiminnassaan tämän osoittamalla diakonian uskottavuus profeettallisessa roolissaan lisääntyy: sen on yhä uudelleen muistutettava yhteiskuntaa ja valtaapitäviä niille kuuluvasta vastuusta ja myös tuettava heitä tässä työssä.
3. Diakonian tehtävä on säilyttää yhteiskuntamme kokonaisina - paikkana, jossa vanhuksilla, sairailta ja uupuneilla on täysi olemassaolon oikeus. Sisäisesti vahvan yhteiskunnan testi on siinä, miten se kohtelee heikkoja. Diakonian tehtävä on tukea yhteiskuntarauhaa tuomalla esille "näkymättömiä varjoistaan", pitää ääntä äänettömiksi tehtyjen/tulleiden kanssa ja vaatia kansalaisia muistamaan heidän olemassaolonsa, jotka mieluusti unohtaisimme. - Me tulemme itse osaksi kansalaisyhteiskuntaa vasta sitten, kun meillä on aikaa odottaa hitaita, kunnioittaa myös heitä, joista emme pidä ja ottaa mukaan myös heitä, joiden elämäntyyliä oudoksumme.
4. Diakonialla on runsaasti resursseja kansalaisyhteiskunnan tukemiseen; tietotaitoa, asenneilmastoa ja arvoja sekä taloudellista pääomaa ja henkilöresursseja. Diakoniaan osoitetut varat ja kaikki muut resurssit on tarkoitettu niille, jotka niitä tarvitsevat. Mitään muita rajaavia käyttökriteerejä ei ole. Hätä riittää, ehtoja ei ole.

5. Globaalin oikeudenmukaisuuden ja paikallisen avustaminen jännite on olemassa; diakonialle jännitteen ääripäät eivät ole kuitenkaan toisiaan poissulkevat. Universaalin kirkon toiminta ei noudata kansallisia rajoja eikä voi tukea nationalistisia pyrkimyksiä. Diakonisuus sisältää aina myös maailmanlaajuisen vastuun ja sen tuoman suhteellistavan perspektiivin. Luther korostaa, että rodullisista, kansallisista tai uskonnollisista eroista huolimatta ihmisten välillä on luomiseen perustuva yhteys, joka todentuu ihmisten kyvyssä asettua toinen toistensa asemaan ja sen perusteella kohdella heitä oikein. Diakonia ei ole vain "meikäläisten auttamista" eikä siinä toimi hyvä veli -verkostojen pelisäännöt.
6. Diakonia ei ole puolueetonta. Valintatilanteissa se antaa etusijan köyhälle; option for poor. Jeesuksen toiminta tekee tämän yksiselitteisen selväksi: Hänen ensisijaisen huomionsa saivat ne, joiden kuuleminen, puhutteleva, todesta ottaminen ja mukaan kutsuminen ei ollut "ajan hengen mukaista". Lasten arvostaminen, naisten kanssa keskusteleminen, likaisiksi ja torjuttaviksi sairautensa takia tulleiden ihmisten hyväksyminen oli Jeesuksen toimintatapa ja se asettaa toistuvasti kriittisen peilin oman aikamme diakonialle ja kirkolliselle asenneilmastolle. Jeesukselle oikeudenmukaisuus oli oikeuden tuomista heille, joilta se annetun asemansa takia puuttui tai joilta se muuttuneen tilanteen takia oli viety. Tämän päivän yhteiskunnassa diakonian oikeudenmukaisuuden vaatimus ei voi olla muuta.
7. Yhteiskuntamme ja sen kansalaiset tarvitsevat mahdollisuuksia tehdä hyvää. Ihmisillä on luonnollinen järki ja tunne, jotka ohjaavat häntä oikeille jäljille. Meillä on tarve kuulua edes hetkittäin joukkoon, jotka edistävät ns. oikeiden asioiden toteutumista ja turhan kärsimyksen vähenemistä. Ihmisten omatunto toimii. Tulokeskeisyyden, kilpailun ja kovien realiteettien yhteiskunnassa yhä useammalla on salainen tai tunnustettu toive kuulua johonkin, olla osallinen, antaa jotakin omastaan, istuutua vieraanvaraisuuden ja elämän juhlan ruokapöytään. Syrjäytyneet eivät tarvitse armeliaisuutta, mutta tämän päivän vallankäyttäjät, karriäärintekijät ja finanssimarkkinoilla menestyneet saattavat tarvita diakoniaa ihan uudella tavalla, oman ihmisyytensä tähden.
8. Kansalaisyhteiskunnan kehittäminen ja yhteiskuntarauhan säilyminen, myös globaalisti, tarvitsee jokaista, joka vielä uskoo oikeudenmukaisuuteen eikä suostu luopumaan tästä periaatteestaan mistään ns. järkisyydestä. Diakonian erityistehtävä on muistuttaa oikeudenmukaisuudesta ja sen oikeutuksesta juuri silloin, kun sitä vähiten halutaan. Diakonian velvollisuus on muistuttaa

yhä uudelleen, että kasvava syrjäytyneiden joukko ei ole normaali ilmiö, jonka kanssa on vain opittava elämään. Diakonian on yhä uudelleen kerrottava, että väkivalta, rasismi ja muukalaisviha eivät ole hyväksyttävää käyttäytymistä. Yhteiskuntamme ansaitsee diakonian, joka yhdessä muiden kanssa luo keskellemme sellaista kulttuuria ja asenneilmastoa, jossa toinen toisistamme välittäminen, arjen taakkojen tasaaminen ja resurssien oikeudenmukainen jakaminen on normaalia.

9. Yhteiskuntamme tarvitsee diakoniaa myös siksi, että tarvitsemme heitä, jotka muistuttavat, sanoin ja teoin, että elämä ei ole vain materiaa eivätkä ihmiset vain jonkin suunnittelujärjestelmän tahdottomia toteuttajia. Diakonia todistaa omalla toiminnallaan ja siitä viestittämällä, että elämä on haavoittuvaa, monin tavoin ennakoimatonta. Diakonian tehtävä on osoittaa yhdessä ihmisten kanssa, että mikään epäonnistuminen ei anna toisille oikeutta perusoikeuksien viemiseen, ihmisarvon riistämiseen ja syrjäyttämisen vaatimiseen. Kansalaisyhteiskunta kehittyy ja yhteiskuntarauha vahvistuu vain siten, että yhteiskunta oppii tarvitsemaan kaikkia jäseniään. Tällaisesta toimintakulttuurista, asenneilmastosta ja toimenpiteistä diakonia voi antaa esimerkin. Diakonia varjelee kirkkoa sellaiselta harhalta, että Jumalan läsnäolo ja suosio on mitattavissa ihmisen ulkoisella menestyksellä. Diakonia pitää kirkon ovia ja esityslistoja avoinna.

KIRKON YKSEYDEN EDELLYTYKSET LUTERILAISEN KIRKON NÄKÖKULMASTA

Luterilainen kirkko tunnustaa jokaisessa jumalanpalveluksessaan uskovansa "yhden kirkon". Kirkon ykseys kuuluu olennaisena osana kristilliseen uskoon. Ykseys on kirkolle annettu. Se on kolmiyhteisen Jumalan lahja. Herra Jeesus Kristus perusti vain yhden kirkon, jota Uusi testamentti kuvaa Kristuksen ruumiina ja vaeltavana Jumalan kansana. Kirkko on uskontunnustuksen mukaan "yksi, pyhä, katolinen ja apostolinen". Kirkko on siis olemukseltaan yksi.

Kirkon ykseys on uskon tosiasia. Tällä hetkellä me elämme historiassa kirkon traagisen jakautumisen keskellä. Tunnetun sveitsiläisen reformoidun teologin **Karl Barthin** kerrotaan todenneen painokkaasti, että "Kirkon jakautuminen on ontologinen mahdottomuus". Pienen tauon jälkeen hän kuitenkin lisäsi: "Me elämme tämän ontologisen mahdottomuuden keskellä."

Tälle esitelmälle annettu otsikko "Kirkon ykseyden edellytykset luterilaisesta näkökulmasta" edellyttää sen empiirisen kaikille ilmeisen tosiasian myöntämistä, että Kristuksen yhden, pyhän, katolisen ja apostolisen kirkon ykseys on nykyisessä maailmassa uskon eikä näkemisen asia. Samalla on painokkaasti sanottava, että myös luterilainen kirkko pitää kiinni siitä Uuden testamentin ja uskontunnustusten käsityksestä, että Kristuksen kirkko on olemukseltaan yksi.

Luterilainen kirkko katsoo kuuluvansa tähän Jeesuksen Kristuksen yhteen, pyhään, katoliseen ja apostoliseen kirkkoon, olevansa sen edustaja, perillinen ja perinteen jatkaja tässä maassa ja maailmassa. **Martti Luther** kuvaa Isossa katekismuksessa, joka sisältyy myös luterilaisiin tunnustuskirjoihin, omaa suhdettaan Kristuksen kirkkoon näin:

"Minä uskon, että maan päällä on pieni pyhä joukko ja yhteisö, joka koostuu pelkistä pyhistä ihmisistä. Sillä on yksi pää, Kristus, ja Pyhä Henki on kutsunut sen koolle. Sillä on yksi usko, yksi mieli ja ymmärrys. Sillä on monenlaisia armolahjoja, mutta se on yksimielinen rakkaudessa, puolueita ei siinä ole eikä hajaannusta. Siihen minäkin kuulun, olen sen osa ja jäsen, osallinen sen kaikista aarteista ja keskinäisestä yhteydestä. Pyhä Henki on vetänyt minut siihen ja liittänyt sen jäseneksi antamalla minun kuulla Jumalan sanaa, jota edelleenkin saan kuulla."
(Luther, Iso katekismus, III uskonkappaleen selitys).¹

Meidän kirkkomme ei väitä olevansa ainoa oikea kirkko maailmassa eikä rajaa pelastuksen mahdollisuutta vain luterilaisen kirkon sisäpuolelle. Yhdessä muiden kirkkojen kanssa tahdomme ekumeenisessa liikkeessä pyrkiä kohti Kristuksen kirkon

näkyvää ykseyttä ja sen toteutumista historiassa. Tässä ykseyden etsimisessä on suunta samanaikaisesti sekä taakse- että eteenpäin: takaisin apostolisen ja vanhan, jakamattoman kirkon aikaan, jolloin kirkko oli konkreettisella ja näkyvällä tavalla yksi, ja eteenpäin kohti näkyvää ykseyttä yhdessä ja samassa oikeassa uskossa ja siihen perustuvassa yhteisessä ehtoollisen vietossa, joka on kirkon ykseyden syvin ja näkyvin ilmaus historiassa.

Apostolinen aika, alkukirkko ja sen historia ja varhaisen kirkon kehitys ovat myös tämän päivän kirkolle normatiiviset. Ekumeeniset uskontunnustukset ja ekumeeniset synodit, (tai konsiilit kuten lännessä sanotaan) ohjaavat kirkkoa edelleen tunnustamaan samaa uskoa, joka perustuu Raamatussa ilmoitettuun Jumalan sanaan. Luterilaisen kirkon liittyminen vanhakirkolliseen uskonperintöön on ilmaistu kirikkaasti Suomen evankelis-luterilaisen kirkon kirkkolain ensimmäisessä pykälässä:

”Suomen evankelis-luterilainen kirkko tunnustaa sitä Raamattuun perustuvaa kristillistä uskoa, joka on lausuttu kolmessa vanhan kirkon uskontunnustuksessa sekä luterilaisissa tunnustuskirjoissa. Kirkon tunnustus ilmaistaan lähemmin kirkkojärjestyksessä” (KL 1 luku, 1 §).

Kirkkojärjestyksen ensimmäisen luvun ensimmäinen pykälä puolestaan kuuluu seuraavasti:

”Suomen evankelis-luterilainen kirkko tunnustaa sitä kristillistä uskoa, joka perustuu Jumalan pyhään sanaan, Vanhan ja Uuden testamentin profeetallisiin ja apostolisiin kirjoihin, ja joka on ilmaistu kolmessa vanhan kirkon uskontunnustuksessa ja muissa luterilaisen kirkon Yksimielisyyden kirjaan otetuissa tunnustuskirjoissa. Kirkko pitää korkeimpana ohjeenaan sitä tunnustuskirjojen periaatetta, että kaikkea oppia kirkossa on tutkittava ja arvioitava Jumalan pyhän sanan mukaan” (KJ 1 luku, 1 §).

Vastaavalla tavalla rakentuu luterilaisten tunnustuskirjojen pääteos Augsburgin tunnustus (Confessio Augustana), joka lähtee liikkeelle Nikaian konsiilin päätöksestä ja toteaa reformaation seurakuntien opettavan ”suuren yksimielisyyden vallitessa” sen mukaista oppia (CA I).²

Luterilaisen reformaation tarkoituksena ei ollut hajoittaa kirkkoa vaan saada lännen katolisessa kirkossa aikaan välttämätön uudistus. Kirkko ymmärrettiin Pyhän Hengen yhteisöksi, äidiksi, joka synnyttää Jumalan sanalla jokaisen kristityn ja kantaa häntä (Luther, Iso katekismus, 380, 42).³ Valitettavasti Martti Lutherin ja **Philipp Melanchthonin** uudistuspyrkimykset eivät toteutuneet heidän alkuperäisten intentioittensa mukaisesti, vaan ne myötävaikuttivat osaltaan lännen kirkon traagiseen jakautumiseen. Osasyynä kirkon jakautumiseen oli epäilemättä myös roomalaiskatolisen kirkon silloisen johdon haluttomuus ja kykenemättömyys tarpeellisten reformien toteuttamiseen. Vatikaanin toinen kirkolliskokous pani sitten neljänsadan vuoden viiveellä

toimeen kirkossa suurelta osin ne uudistukset, joita reformaattorit aikanaan vaativat.

Reformaation alkuperäistä uudistusohjelmaa kuvaa sattuvasti Augsburgin tunnustuksen alkuosan loppu:

“Tässä ovat esitettyinä meidän oppimme pääpiirteet. Siitä voidaan todeta, ettei siinä ole mitään, mikä on ristiriidassa Raamatun tai katolisen kirkon tai Roomankaan kirkon kanssa, sikäli kuin kirkon oppi on isien kirjoituksista meille tunnettua” (CA XXI).⁴

Suomessa ja Ruotsissa kuningas **Kustaa Vaasa** valjasti reformaation palvelemaan hänen omia poliittisia ja taloudellisia päämääriään. Myöhemmän luterilaisen valtiokirkollisuuden peruspiirteet saivat alkunsa tästä kirkon itsenäisyydelle kohtalokkaasta kehityksestä. Samalla reformaatio kuitenkin tapahtui kirkossa rauhallisesti sen omana sisäisenä uudistusprosessina, jonka johdossa olivat kirkon omat miehet (**Olaus Petri, Laurentius Petri, Mikael Agricola ja Paavali Juusten**).

Uskonpuhdistus ei Ruotsi-Suomessa merkinnyt välirikkoa menneisyyteen eikä katkosta kirkon jatkuvuuteen. Keskiajan hengellinen perintö säilyi luterilaisen kirkon aarteena, jonka keskeisenä sisältönä oli mm. apostolinen suksessio. Siihen kuuluvat uskon, opin ja viran jatkuvuus. Ruotsin uskonpuhdistajan Olaus Petrin mukaan piispan virka on epäilemättä Pyhästä Hengestä ja pysyy kirkossa niin kauan kuin maailma seisoo.

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon itseymmärrystä kuvaa hyvin pääkirkkomme - Suomen kansallispyhäkön - Turun tuomiokirkon kuori. Kirkon keskuksena olevan pääalttarin oikealla puolella kuoriseinän freskossa kirkkomme ensimmäinen piispa, **pyhä Henrik** kastaa suomalaisia Kupittaaan lähteellä. Vasemmalla seinällä Turun piispa Mikael Agricola piispallisessa asussa, hiippa päässä ja piispankaapu yllään, luovuttaa kuningas Kustaa Vaasalle Uuden testamentin ensimmäisen suomenkielisen käännöksen. Hovimaalari **R. W. Ekmanin** romantiikan tyyliuunnan mukaiset idealisoidut kuvat eivät vastaa historiallisia tapahtumia, mutta ne antavat teologisesti oikean kuvan kirkosta, joka arvostaa Jumalan sanaa ja kasteen sakramenttia sekä kirkon historiallista jatkuvuutta.

Luterilainen kirkko jatkaa keskiajan katolisen kirkon työtä tässä maassa. Jumalan sana ja sakramentit rakentavat ja ylläpitävät kirkkoa, joka on uskon ja rakkauden yhteisö. Kristuksen kirkon jäseniksi ja sen välittämän pelastuksen osallisuuteen tullaan pyhässä kasteessa. Kirkon elämän keskus on jumalanpalvelus, pyhä messu. Alttarin sakramentissa, Herran pyhässä ehtoollisessa on meidän puolestamme kärsinyt ja kuollut, ristiinnaulittu ja ylösnoussut Kristus todellisesti läsnä. Hän antaa kaikille ehtoolliseen osallistuville leivässä ja viinissä ruumiinsa ja verensä. Ehtoollinen on yhteyden sakramentti. Siinä uskovien yhteys Kristukseen ja kristittyjen keskinäinen yhteys ovat kytkeytyneinä toisiinsa.

Reformaation päämääränä oli kirkon uudistus, mutta se johti lännen kirkon jakautumiseen ja luterilaisen kirkkokunnan muotoutumiseen. Viisisataa vuotta aiemmin vuonna 1054 tapahtunut idän ja lännen kirkon ero ei jäänyt ainoaksi jakautumaksi. Lännen roomalaiskatolisesta kirkosta eriytyivät 1500-luvulla luterilainen kirkko ja reformoidut kirkot. Englannissa muodostui pääasiassa kuninkaan ja paavin välirikon vuoksi anglikaaninen kirkko. Seuraavilla vuosisadoilla lännen kristikunnan pirstoutuminen jatkui.

Kirkon ykseys historiassa menetettiin ja yhden kirkon tilalle - tai oikeammin kirkon itäisen ja läntisen haaran rinnalle ja sijaan - tuli monien kirkko- ja tunnustuskuntien olemassaolo ja moninaisuus. Kristikunnan hajaannus on vastoin kristillistä uskoa ja kirkon olemusta, mutta juuri tässä tilanteessa me elämme tällä hetkellä. Nykyinen ekumeeninen liike on syntynyt yhteisen maailmalle annettavan todistuksen tarpeesta ja jakautumisen synnin tunnustamisesta. Ekumeenisen liikkeen myötä kysymys kirkosta ja kirkon ykseydestä on noussut kirkkojenvälisten keskustelujen polttopisteeseen.

Suomen evankelis-luterilainen kirkko kantaa nimessään Martti Lutherin perinnön muistoa. Luther ei kuitenkaan halunnut, että reformaatiossa muotoutunutta kirkkoa kutsuttaisiin hänen mukaansa luterilaiseksi.

Reformaation tarkoituksena oli uudistaa olemassa olevaa kirkkoa, ei perustaa uutta. Mielenkiintoinen yritys osoittaa uskonpuhdistuksen vanhakirkollinen luonne ja perusta oli Tübingenin teologien kreikaksi kääntämän Augsburgin tunnustuksen lähettäminen Konstantinopolin ekumeeniselle patriarkalle ja kirjeenvaihto hänen kanssaan.⁵ Valitettavasti hanke ei tuottanut luterilaisten teologien toivomaa tulosta. Toivottavasti nykyiset luterilaisten ja ortodoksien väliset dialogit johtavat Jumalan armon avulla pysyviin tuloksiin.

Kysymys kirkon ykseyden edellytyksistä on polttava ekumeenisessä liikkeessä. Uuden testamentin ja uskontunnustusten mukaan Kristus perusti vain yhden kirkon. Jeesuksen Kristuksen kirkko on yksi, pyhä, katolinen ja apostolinen. Luterilainen kirkko katsoo Augsburgin tunnustuksessa, että Kristuksen *"yksi pyhä kirkko pysyy ikuisesti"* (una sancta ecclesia perpetuo mansura sit, CA VII).⁶ Kristuksen yksi ja ainoa oikea kirkko on siis kirkon historiallisesta jakautumisesta huolimatta jatkuvasti olemassa ja pysyy ikuisesti. Jakautuneen kristikunnan kirkkoille on olennaista, miten ne ymmärtävät itsensä ja määrittelevät suhteensa tähän Kristuksen yhteen, pyhään, katoliseen ja apostoliseen kirkkoon.

Roomalaiskatolinen kirkko samasti Vatikaanin II kirkolliskokoukseen saakka itsensä

ja **Una Sanctan** ja katsoi, ettei tämän kirkon ulkopuolella ole pelastusta. Rooman ekumeeninen malli oli muille kirkkoille osoitettu kutsu palata Roomaan, kutsu takaisin äitikirkon pelastavaan yhteyteen. Vatikaanin toisessa konsiilissa kirkko esitti julkisen anteeksipyyntönsä erossa oleville veljille niistä rikkomuksista, joita se oli tehnyt kirkon ykseyttä vastaan ja määritteli kirkkokonstituutiossa **Lumen gentium** uudella tavalla suhteensa ainoaan oikeaan kirkkoon ja pelastukseen. Konstituutiossa todetaan, että Kristuksen oikea kirkko on läsnä roomalaiskatolisessa kirkossa (*subsistit in ecclesia Romana*), mutta ne eivät ole identtiset. Edelleen opetetaan, ettei pelkkä nimellinen jäsenyys (*corpore*) kirkossa pelasta ilman sydämen uskoa (*corde*).

Lisäksi Vatikaanin II konsiili esitti ekumeniadekreetissään **Unitatis redintegratio** (ykseyden palauttaminen) uuden ykseyden mallin, joka mukaan muita kirkkoja ei enää vaadita palaamaan Roomaan, vaan kaikkien kirkkojen yhteisenä tehtävänä on pyrkiä yhdessä katumuksessa ja parannuksessa palauttamaan kirkon ykseys näkyväksi historiassa.

Roomalaiskatolisen kirkon viimeaikaiseen kirkko-opilliseen kehitykseen perehtyminen on tarpeellista luterilaisen ykseyskäsityksen ymmärtämiseksi. Luterilainen kirkko on opillisesti ja historiallisesti Rooman perillinen. Luterilaisuuden itseymmärrys edellyttää roomalaiskatolisen teologian tuntemista ja keskusteluyhteyttä siihen. Kun Roomalaiskatolista kirkkoa edustava paavillinen ykseyden edistämisen neuvosto ja Luterilainen maailmanliitto ovat Yhteisessä julistuksessa vanhurskauttamisopista vuonna 1999 todenneet, että vanhurskauttamisopin perustotuuksista on saavutettu yksimielisyys ja että kirkkojen 1500-luvulla toisistaan lausumat oppituomiot eivät kohdistu nykyisiin kirkkoihin, on tätä pidettävä merkittävänä saavutuksena ykseyden tiellä. Kirkot eivät ole saavuttaneet vielä täyttä opillista yksimielisyyttä eikä kirkon ykseys, ehtoollisyhteys, vielä häämötä, mutta silti on otettu merkittävä yhteinen askel kohti kirkon näkyvää ykseyttä.

Olen aiemmin viitannut luterilaisten tunnustuskirjojen pääteoksen Augsburgin tunnustuksen opetukseen kirkosta ja sen ykseydestä. CA VII:n mukaan luterilainen kirkko opettaa (reformaation seurakunnat opettavat, että) *"yksi pyhä kirkko on pysyvä ikuisesti. Kirkko on pyhien yhteisö, jossa evankeliumi puhtaasti julistetaan ja sakramentit oikein toimitetaan."* Kirkko ja sen ykseys ovat luonteeltaan pysyviä. Saman CA VII artiklan jatko on teemamme kannalta erittäin keskeinen: *"Kirkon todelliseen ykseyteen riittää (satis est) yksimielisyys evankeliumin opista ja sakramenttien toimittamisesta"*.

Kirkon ykseyden edellytys on opillinen yksimielisyys, yksimielisyys evankeliumin opista. Kirkon ykseys on siis perusluonteeltaan opillista yksimielisyyttä. Evankeliumin oppi ei tässä tarkoita vain yksimielisyyttä vanhurskauttamisopista, vaan koko kristillisen dogman sisällöstä. Augustanan rakenteessa kirkkoa ja ykseyttä kuvaavaa VII artiklaa edeltävät artikkelit I Jumala, II Perisynti, III Jumalan Poika, IV Vanhurskautus, V Kirkon virka ja VI Uusi kuuliaisuus.

Evankeliumin opista vallitsevan yksimielisyyden lisäksi edellytyksenä kirkon ykseydelle on yksimielisyys sakramenttien jakamisesta, erityisesti ehtoollisen sakramentin toimittamisesta. Oikean ehtoollisen edellytyksenä puolestaan on oikea, Jumalan - vanhurskauttavan uskon saamista varten - asettama virka, sanan ja sakramenttien palveluvirka.

Kirkko, sen ykseys ja usko ymmärretään luterilaisessa kirkossa sakramentaalisesti. Jumalan sanan ja sakramentit synnyttävät uskon, ne rakentavat ja ylläpitävät kirkkoa. Sana ja sakramentit sekä niitä palveleva kirkon virka ovat kirkon konstitutiiviset tekijät. Luterilaisen kirkon käsitys kristillisestä uskosta on sakramentaalinen. Usko elää ja kasvaa Jumalan sanan ja sakramenttien varassa. Kastetta ja ehtoollista pidetään luterilaisen sakramenttimääritelmän mukaan varsinaisina sakramenteina, koska ne täyttävät molemmat oikealle sakramentille asetetut ehdot. Ne perustuvat Kristuksen käskyyn, niihin liittyy armon lupaus ja niillä on konkreettinen elementti. Kasteessa se on vesi ja ehtoollisessa leipä ja viini. Luterilaiset tunnustuskirjat opettavat, että kun Jumalan sana liittyy elementtiin, siitä tulee sakramentti, armon ja pelastuksen väline. Myös Jumalan sana on armonväline. Siten sana ja sakramentit ovat Jumalan armon ja pelastuksen välineitä.

Luterilaisessa perinteessä sakramenttikäsitteen määrittely on avoin. Sakramentteja ei rajoiteta vain kasteeseen ja ehtoolliseen. Augsburgin tunnustuksen puolustuksessa pidetään rippiä kasteen ja ehtoollisen rinnalla sakramenttina (Apologia, 186, 4). Samassa yhteydessä todetaan, että tietyin edellytyksin on mahdollista pitää myös pappisvihkimystä, pappeutta sakramenttina: *"Mutta jos pappeudella tarkoitetaan sananpalveluksen virkaa, meillä ei ole mitään sitä vastaan, että sitä sanotaan sakramentiksi. Perustuuhan sananpalveluksen virka Jumalan käskyyn ja suurenmoiset lupaukset koskevat sitä"* (Apologia, 186, 11).⁷

Kirkon ykseys on luterilaisen kirkon käsityksen mukaan uskon ykseyttä, yksimielisyyttä uskossa ja rakkaudessa. Se on Jumalan sanan sakramenttien luomaa yhteyttä, yksimielisyyttä evankeliumin puhtaasta julistuksesta ja sakramenttien toimittamisesta. Yhteinen ehtoollinen ilmaisee täydesti olemassa olevan ykseyden, mutta se ei ole väline ykseyden savuttamiseksi. Sakramenteista ja niiden käytöstä vallitsevasta yksimielisyydestä puhuttaessa on erityisesti korostettava kasteen ja ehtoollisen merkitystä. Kaste on ainutkertainen sakramentti, jossa ihminen tulee kirkon, so. Kristuksen ruumiin jäseneksi. Ehtoollinen puolestaan lujittaa ja vahvistaa kristityn yhteyttä Kristukseen ja kristittyjen keskinäistä yhteyttä.

Luterilainen kirkko tähdentää kasteen ratkaisevaa merkitystä pelastukselle ja kirkon jäsenyydelle. Kaste on pelastukseen välttämätön. *"Kaste vaikuttaa syntien anteek-*

siannon, vapauttaa kuoleman ja Perkeleen vallasta sekä antaa iankaikkisen autuuden kaikille, jotka uskovat Jumalan sanat ja lupaukset niin kuin se kuuluvat (Luther, Vähä katekismus, 309, 699). Kaste on Jumalan asettama ja ihmisille on "annettu vakava ja ankara käsky suostua kastettaviksi, sillä muutoin emme voi pelastua" (Iso katekismus, 400 6). Kaste on perustuu Jumalan käskyyn ja se Jumalan oma teko. "Sillä kun kastetaan Jumalan nimeen, kastetta eivät suorita ihmiset, vaan Jumala itse. Vaikka välikappaleena siis onkin ihmiskäsi, se on silti todella Jumalan oma teko" (Iso katekismus, 401, 10).

Kaste liittää ihmisen Kristuksen ja hänen kirkkonsa pelastavaan yhteyteen. Koko kristityn elämä lepää kasteen varassa. Kristityn tulee joka päivä turvautua kasteeseen ja siinä annettuun Jumalan armoon. Kaste on siten myös kirkon jäsenyyden ja kirkon ykseyden kannalta perustava sakramentti. Toisin kuin ehtoollinen kaste on luterilaisen käsityksen mukaan välttämätön pelastukseen. Ihminen pelastuu uskon ja kasteen perusteella. Myös kuoleman hetkellä hän voi turvautua Jumalan sanan lupauksiin ja pyhän kasteen sakramenttiin ja sanoa: "Olen kuitenkin kastettu, ja jos minut kerran on kastettu, minulle on myös luvattu, että minä pelastun, että sieluni ja ruumiini saavat iankaikkisen elämän" (Iso katekismus, 404, 44-45).⁸

Ykseys edellyttää yksimielisyyttä uskon sisällöstä, kirkon opista ja sakramenttien toimittamisesta. Termi toimittaminen tarkoittaa ehtoollisen yhteydessä nimenomaan sakramentin toimittamista, konsekraatiota, ei vain siunattujen ehtoollisaineiden jakamista seurakuntalaisille. Oikean sakramenttien toimittamisen edellytyksenä puolestaan on kirkon virka, joka luterilaisen käsityksen mukaan on Jumalan - oikean, vanhurskauttavan eli pelastavan uskon saamista varten - asettama sanan ja sakramenttien palveluvirka. (CA V; Augustanan latinankielinen teksti käyttää termiä palveluvirka, *ministerium* ja saksankielinen teksti termiä saarnavirka, *Predigtamt*. Sisältö on molemmissa sama.)⁹ Jumalan sana ja sakramentit sekä niitä palveleva ja hoitava Jumalan asettama palveluvirka kuuluvat kirkon konstituutioon. Ne ovat kirkon olemassaololle välttämättömät konstitutiiviset tekijät. Kirkollisen viran hoitamisen edellytyksenä on oikea kutsu (*rite vocatus*) ja vihkimys virkaan.¹⁰

Kirkon todellisen ykseyden edellytyksenä oleva opillinen yksimielisyys ei ole ankaraa yhdenmuotoisuutta eikä täydellistä samankaltaisuutta esimerkiksi jumalanpalveluselämän ja sen liturgisten muotojen tai inhimillisten traditioiden osalta: "Sen sijaan ei ole välttämätöntä, että perityt inhimilliset traditiot, jumalanpalvelusmenot tai seremoniat, jotka ovat ihmisten säätämiä, ovat kaikkialla samanlaiset. Paavali näet sanoo: "Yksi usko, (Ef. 4:5--6) yksi kaste, yksi Jumala, joka on kaikkien Isä jne" (CA VII).

Luterilaisten kirkkojen ykseysmalli on "sovitettu erilaisuus" (reconciled diversity, versöhnte Verschiedenheit). Sen mukaisesti ykseys edellyttää täyttä yksimielisyyttä

uskon ja opin keskeisestä sisällöstä sekä erottavien tekijöiden, erimielisyyksien ja hajaannusta aiheuttaneiden erilaisuuksien sovittamista.

Ykseys on siten lisääntyvää yhteyttä, jonka edellytyksenä on kasvava yksimielisyys, konvergenssi, ja päämääränä täysi tai suuri yksimielisyys, konsensus (magnus consensus, CA I). Suomen evankelis-luterilainen kirkko ei ole allekirjoittanut Euroopan reformatorien kirkkojen keskinäistä Leuenbergin konkordiaan, jonka hyväksyneet luterilaiset, reformoidut ja unioidut kirkot solmivat täyden kirkollisen yhteyden. Leuenbergin konkordian ykseysmallissa täydellisen kirkollisen ykseyden, kommuunion edellytyksenä on yksimielisyys vanhurskauttamisopista. Kun se on saavutettu, voidaan toteuttaa täysi kirkollinen yhteys (full communion), vaikka yksimielisyyttä esimerkiksi kirkon virkaa koskevissa opinkohdissa ei olisikaan saavutettu. Leuenbergin konkordia muodostaa tällä hetkellä Saksan evankelisen kirkon teologisen perustan. Suomen evankelis-luterilainen kirkko ymmärtää kirkon ykseyden toisin. Ykseyden etsiminen ja kasvu on dynaaminen prosessi, jossa on mahdollista ja viisasta edetä askeleittain tai asteittain.

Tällaista askeleittain etenevän ykseyspyrkimyksen metodia on käytetty mm. Brittein saarten ja Irlannin anglikaanisten kirkkojen ja pohjoismaiden ja Baltian luterilaisten kirkkojen yhteisessä Porvoon julistuksessa sekä Luterilaisen maailmanliiton ja Roomalaiskatolisen kirkon Yhteisessä julistuksessa vanhurskauttamisopista. Asiakirjat eroavat kyllä sisällöltään ja tuloksiltaan toisistaan, mutta niiden metodi on samanlainen. Porvoon julistus solmii sen allekirjoittaneiden kirkkojen välille läheisen kirkollisen yhteyden, johon sisältyy mm. ehtoollisyhteys, keskinäinen virkojen tunnustaminen ja pyrkimys yhteiseen todistukseen ja palveluun Euroopassa.

Yhteisessä julistuksessa vanhurskauttamisopista on puolestaan saavutettu yksimielisyys vanhurskauttamisopin perustotuuksista, ei koko vanhurskauttamisopista. Tämän riittävän oppikonsensuksen perusteella todetaan, etteivät vanhurskauttamisopista aikanaan lausutut oppituomiot kohdistu enää nykyisiin kirkkoihin. Tältä pohjalta voidaan entistä paremmin pureutua muihin ongelmiin. Sekä Porvoon julistuksessa että Yhteisessä julistuksessa vanhurskauttamisopista kirkot ovat lähentyneet toisiaan. On tapahtunut selvää konvergoitumista, yksimielisyyden kasvua. Molemmissa asiakirjoissa todetaan ensiksi neuvotteluissa saavutettu yksimielisyys ja sen jälkeen vielä olemassa olevat erot, jotka asetetaan yhteisiksi jatkotyöskentelyä vaativiksi tehtäviksi.

Jakautuneen kristikunnan ykseyspyrkimyksissä tarvitaan totuuden ja rakkauden tasapainoa. Ykseyttä tarvitaan totuuden ja rakkauden vuoksi, mutta ei kummankaan kustannuksella. Kompromissi, omasta kannasta luopuminen, ei voi rakentaa yhteyttä. Totuudesta tinkimisen tie ei johda kestäviin tuloksiin. Ykseys voidaan saavuttaa

Jumalan armon avulla ja pyhän Hengen johdatuksessa. Tavoitena on, että *"me noudatamme totuutta ja rakkautta ja kasvamme kaikin tavoin kiinni Kristukseen, häneen, joka on pää"* (Ef 4: 15). Totuudellisuuden vaatimuksen tähden on pyrittävä tinkimättä uskon ja opin yksimielisyyteen. Samalla on rakkauden takia suostuttava keskusteluun myös niiden kanssa, jotka ovat kaukana omasta kannasta. Kirkko on uskon ja rakkauden yhteisö, jossa tulisi vallita keskinäisen kunnioituksen, arvon- ja anteeksiannon ilmapiiri ja mahdollisimman suuri vapaus.

Tunnettu kirkon ykseyden puolestapuhuja ja -toimija paavi **Johannes XXIII** siteerasi mielellään vanhaa kirkollista periaatetta: *"Välttämättömissä asioissa yksimielisyys, epävarmoissa vapaus, mutta kaikissa rakkaus"* (in necessariis unitas, in dubiis libertas, in omnibus autem caritas).

Päätän esitykseni lainaamalla toista merkittävää ekumeenista vaikuttajaa. Hänen Pyhyytensä Konstantinopolin ekumeeninen patriarkka **Bartholomeos I** osallistui elokuussa 1993 ekumeeniseen jumalanpalvelukseen Upsalan tuomiokirkossa. Jumalanpalveluksen aikana hän lahjoitti Ruotsin kirkon arkkipiispalle **Gunnar Wemanille** ehtoolliskalkin ja lausui toivomuksen, että pian koittaisi päivä, jolloin kirkot voivat yhdessä viettää eukaristiaa, Herran pyhää ehtollista. Pari vuotta myöhemmin patriarkka ojensi Kuopion tuomiokirkossa ehtoollismaljan piispa **Matti Sihvoselle** ja toisti saman toivomuksen.

Kukaan meistä ei tiedä, milloin se päivä koittaa, mutta rukous ja työ kirkon ykseyden puolesta ei ole turhaa. Se Herran Jeesuksen Kristuksen käsky ja sillä on hänen luauksensa. Kirkon ykseys ei toteudu meidän ponnistelujemme tuloksena. Sen varsinaisena lähtökohtana ja edellytyksenä on itse Kolmiyhteinen Jumala ja hänen kutsunsa ykseyteen.

VIITTEET

¹ *"Minä uskon, että maan päällä on pieni pyhä joukko ja yhteisö, joka koostuu pelkistä pyhistä ihmisistä. Sillä on yksi pää, Kristus, ja Pyhä Henki on kutsunut sen koolle.*

Sillä on yksi pää, Kristus, ja Pyhä Henki on kutsunut sen koolle. Sillä on yksi usko, yksi mieli ja ymmärrys. Sillä on monenlaisia armolahjoja, mutta se on yksimielinen

rakkaudessa, puolueita ei siinä ole eikä hajaannusta. Siihen minäkin kuulun, olen sen osa ja jäsen, osallinen sen kaikista aarteista ja keskinäisestä yhteydestä. Pyhä Henki on vetänyt minut siihen ja liittänyt sen jäseneksi antamalla minun kuulla Jumalan sanaa, jota edelleenkin saan kuulla. Sanan kuulemisesta alkaa pääsy pyhien yhteisöön. Ennen kuin siihen pääsimme, olimme kokonaan Perkeleen omia emmekä tienneet Jumalasta ja Kristuksesta yhtään mitään. Mutta Pyhä Henki pysyy viimeiseen päivään asti pyhässä seurakunnassa eli kristikunnassa. Sen välityksellä hän vetää meidät yhteyteensä, sitä hän käyttää sananjulistukseen ja -harjoitukseen, sen välityksellä hän pyhittää meidät ja kasvattaa pyhyudessa. Näin me joka päivä kasvamme ja vahvistumme Pyhän Hengen luomassa uskossa ja uskon hedelmissä" (Luther, Iso katekismus, III uskonkappaleen selitys; 381, 51-53).

2. "Meidän seurakuntamme opettavat suuren yksimielisyyden vallitessa, että Nikaian kirkolliskokouksen päätös jumalallisen olemuksen ja kolmen persoonan ykseydestä on tosi ja että siihen on epäilyksettä uskottava; nimittäin että on olemassa yksi ainoa jumalallinen olemus, jota kutsutaan Jumalaksi ja joka on Jumala, ikuinen, näkymätön, jakamaton, ääretön voimassaan, viisautessaan ja hyvydessään, kaiken näkyvän ja näkymättömän luoja ja ylläpitäjä. Kuitenkin on olemassa kolme persoonaa, joilla on sama olemus ja valta ja jotka ovat yhtä ikuisia, Isä, Poika ja Pyhä Henki. Käytämme tässä sanaa persoona samassa merkityksessä kuin vanhan kirkon opettajat; se tarkoittaa sellaista, mikä ei ole toisen osa eikä ominaisuus, vaan on olemassa itsenäisesti.

Seurakuntamme tuomitsevat kaikki harhaopit, jotka ovat tämän kohdan kanssa ristiriidassa, kuten manikeolaiset, joiden käsityksen mukaan on olemassa kaksi alkuperustetta, hyvä ja paha, valentinolaiset, areiolaiset, eunomiolaiset, muhamettilaiset ja muut näiden kaltaiset. Ne tuomitsevat myös samosatalaiset, vanhat ja uudet, jotka väittävät, että on olemassa vain yksi persoona, ja tämän johdosta juonikkaasti ja herjaavasti viisastelevat Sanasta ja Pyhästä Hengestä, etteivät ne ole erillisiä persoonia, vaan että Sana merkitsee ääneen lausuttua sanaa ja Henki luonnossa aikaan saatua liikettä" (CA I).

3. "Pyhittäminen ei siis ole mitään muuta kuin viemistä Herran Kristuksen luo hänen hyviä lahjojaan vastaanottamaan. Itse, omin voimin, me emme voisi hänen yhteyteensä päästä.

Opi sen vuoksi ymmärtämään tämä uskonkohta mahdollisimman selvästi. Kun sinulta kysytään, mitä tarkoitat sanoessasi "Minä uskon Pyhään Henkeen", osaat silloin vastata: "Uskon, että Pyhä Henki - nimensä mukaisesti - pyhittää minut." Mutta millä tavalla hän sen tekee ja mitä välineitä hän siihen käyttää? Vastaat näin: "Hän käyttää siihen kristillistä kirkkoa, syntien anteeksiantamista, ruumiin ylösnousemista ja iankaikkista elämää." Pyhällä Hengellä on maailmassa sitä varten erityinen yhteisö, äiti, joka Jumalan sanalla synnyttää jokaisen kristityn ja kantaa häntä. Tämän sanan hän

ilmoittaa, ja sitä teroittaa. Hän valaisee ja sytyttää sydämet käsittämään sen, ottamaan sen vastaan, pitämään siitä kiinni ja siinä pysymään" (Iso katekismus, 380, 39-42).

4. "Tässä ovat esitettyinä meidän oppimme pääpiirteet. Siitä voidaan todeta, ettei siinä ole mitään, mikä on ristiriidassa Raamatun tai katolisen kirkon tai Roomankaan kirkon kanssa, sikäli kuin kirkon oppi on isien kirjoituksista meille tunnettua. Koska näin on, niin ne, jotka vaativat pitämään meitä harhaoppisina, tuomitsevat kohtuuttomasti. Koko erimielisyyden kohteena ovat vain tietyt harvat väärinkäytökset, jotka ilman varmaa perustetta ovat päässeet pesiytymään seurakuntiin.

Vaikkakin näissä asioissa esiintyy erilaisuutta, piispojen pitäisi osoittaa tässä lempeyttä, niin että he sen tunnustuksen perusteella, jonka juuri olemme esittäneet, osoittaisivat suvaitsevaisuutta meikäläisiä kohtaan. Eiväthän vanhat kirkkosäännötkään ole niin ankaria, että vaatisivat samoja kirkollisia tapoja kaikkialla. Kaikkien kirkkojen tavat eivät liioin ole koskaan olleet samankaltaiset. Siitä huolimatta meillä on suurimmalta osalta tunnollisesti säilytetty vanhat tavat. Sellainen väite, että me olemme poistaneet kaikki seremoniat ja vanhan kirkollisen järjestyksen, on näet parjauspuhetta. Julkisesti on sen sijaan valitettu, että yleisissä kirkkotavoissa esiintyy tiettyjä väärinkäytöksiä. Koska omatunto ei ole sallinut niiden hyväksymistä, niitä on osittain korjattu". (CA XXI).

5. **Wort und Mysterium.** Der Briefwechsel über Glauben und Kirche 1573 bis 1581 zwischen den Tübinger Theologen und dem Patriarchen von Konstantinopel. Herausgegeben vom Aussenamt der Evangelischen Kirche in Deutschland. MCMLVIII. Luther-Verlag. Witten.

6. "Edelleen seurakuntamme opettavat, että yksi pyhä kirkko on pysyvä ikuisesti. Kirkko on pyhien yhteisö, jossa evankeliumi puhtaasti julistetaan ja sakramentit oikein toimitetaan. Kirkon todelliseen ykseyteen riittää (satis est) yksimielisyys evankeliumin opista ja sakramenttien toimittamisesta. Sen sijaan ei ole välttämätöntä, että perityt inhimilliset traditiot, jumalanpalvelusmenot tahi seremoniat, jotka ovat ihmisten säätämiä, ovat kaikkialla samanlaiset. Paavali näet sanoo: "Yksi usko, (Ef. 4:5--6) yksi kaste, yksi Jumala, joka on kaikkien Isä jne" (CA VII).

7. "Mutta jos pappeudella tarkoitetaan sananpalveluksen virkaa, meillä ei ole mitään sitä vastaan, että sitä sanotaan sakramentiksi. Perustuuhan sananpalveluksen virka Jumalan käskyyn ja suurenmoiset lupaukset koskevat sitä. Room. 1. sanotaan: "Evankeliumi on Jumalan voima, itsekullekin uskovalle pelastukseksi." Jes. 55. sanotaan: "Se sana, joka minun suustani lähtee, ei minun tyköni tyhjänä palaja, vaan tekee sen, mikä minulle otollista on." Jos pappeus käsitetään tällä tavoin, ei meillä ole mitään sitäkään vastaan, että kätten päälle panemista sanotaan sakramentiksi. Kirkko on näet saanut käskyn asettaa virkaan seurakunnanpalvelijoita, ja tämän asiain tulisi olla meille mieluinen, kun tiedämme, että Jumala hyväksyy tämän palveluviran ja on siinä läsnä" (Apologia, 186, 11).

8. "Kaste antaa sen vuoksi jokaiselle kristitylle koko elämän ajaksi riittämiin oppimista ja harjoittamista. Hänellä on jatkuvasti täysi työ uskoa lujasti se, minkä kaste lupaa ja vaikuttaa: voitto Perkeleestä ja kuolemasta, syntien anteeksiantamus, Jumalan armo, Kristus kaikkienensa ja Pyhä Henki lahjoitensa. Se antaa niin ylenpalttisen runsaasti, että heikko luonto sitä ajatellessaan alkaa väkisinkin epäillä, voiko tämä olla totta. Mietihän itse, mitä tapahtuisi, jos olisi olemassa niin taitava lääkäri, että hän pystyisi estämään ihmisiä kuolemasta, tai vaikka he kuolisivatkin, saisi heidät kuoleman jälkeen elämään ikuisesti? Hänelle sataisi maailmasta rahaa niin paksuin kinoksin, ettei rikkaiden tungokselta kukaan muu pääsisi hänen luokseen. Mutta kasteessa tuodaan ilmaiseksi jokaisen oven eteen aarre ja lääke, joka nielee kuoleman ja säilyttää elossa kaikki ihmiset. Tällaisessa arvossa meidän on pidettävä kastetta ja käytettävä sitä hyväksemme, jotta synnin ja huonon omantunnon painaessa saisimme kasteen voimaksemme ja lohduksemme. Sanomme silloin näin: "Olen kuitenkin kastettu, ja jos minut kerran on kastettu, minulle on myös luvattu, että minä pelastun, että sieluni ja ruumiini saavat iankaikkisen elämän." Juuri sen vuoksi kasteessa tehdään nämä kaksi: ruumis valellaan, koska se ei voi ottaa vastaan muuta kuin veden, ja samalla lausutaan sana, jotta myös sielu saisi, mihin tarttua. Mutta koska vesi ja sana yhdessä ovat yksi kaste, niin täytyy myös ruumiin ja sielun yhdessä pelastua ja elää iankaikkisesti" (Iso katekismus, 404-405, 41-46).

9. "Jotta saisimme tämän (vanhurskauttavan) uskon, on asetettu evankeliumin opettamisen ja sakramenttien jakamisen virka. Sanaa ja sakramentteja välineinä käyttäen lahjoitetaan Pyhä Henki, joka niissä, jotka kuulevat evankeliumin, vaikuttaa uskon missä ja milloin Jumala hyväksi näkee. Toisin sanoen Jumala vanhurskauttaa Kristuksen tähden eikä meidän ansiomme tähden ne, jotka uskovat, että heidät Kristuksen tähden otetaan armoon, jotta me uskon kautta saisimme luvattun Hengen (Gal. 3).

Seurakuntamme tuomitsevat kasteenuusijat ja muut, jotka katsovat, että Pyhä Henki tulee ihmisiin ilman ulkonaisen sanan välitystä heidän omien valmistelujensa ja tekojensa avulla." (CA V)

10. "Kirkollisesta järjestyksestä seurakuntamme opettavat, ettei kirkossa kukaan saa julkisesti opettaa eikä hoitaa sakramentteja ilman asianmukaista kutsumista." (CA XIV).

Näkökohtia kirkon diakoniseen tehtävään yhteiskunnassa

Kristus - palvelija

Kuninkaat hallitsevat herroina kansojaan, ja vallanpitäjät vaativat, että heitä kutsutaan hyväntekijöiksi. Niin ei saa olla teidän keskuudessanne. Joka teidän joukossanne on suurin, se olkoon kuin nuorin, ja joka on johtaja, olkoon kuin palvelija. Kumpi on suurempi, se joka on aterialla, vai se joka palvelee häntä? Eikö se, joka on aterialla? Mutta minä olen teidän keskellänne niin kuin se, joka palvelee. Lk. 22:25-27.

Näitä Jeesuksen sanoja pidetään ortodoksisessa teologiassa kirkon diakonian perustana. Ne on lausuttu pyhän ehtoollisen asettamisen yhteydessä. Kristus kutsuu itseään palvelijaksi, diakoniksi. Pestessään opetuslastensa jalat hän antaa palvelemisen konkreettisen esikuvan ja luo yhteyden ehtoollispöydän ja pesuvadin välille. Jh. 13:1-15. Ortodoksinen ajattelu korostaa eukaristiaa tapahtumana, joka konstituoii kirkon ja jonka toimittaminen joka sunnuntai muodostaa konkreettisen jatkuvuuden apostolien yhteisöstä meidän päiviimme. Voimme kysyä kuinka on jatkunut tämän pyhän mysteerin toinen puoli, kuinka noudatamme Herran käskyä olla palvelijoita, diakoneja.

Lähimmäisen palveleminen on keskeinen teema koko Uuden testamentin opetuksessa. Taivasten valtakunnan läheisyys haastaa parannukseen ja Jumalan tahdon mukaisiin tekoihin. Jumala itse tyhjentää itsensä ja tulee palvelemaan ihmistä, ja samoin ihmistä kutsutaan löytämään itsensä lähimmäisenä, palvelemisen suhteessa toiseen ihmiseen. Syntisen ihmisen on mahdollista tulla osalliseksi Kristuksen pelastustyöstä, kulkea hänen jäljessään ristin ja ylösnousemuksen tietä, ja tulla hänen työtoverikseen Jumalan diakoniassa.

Diakonia pyhänä mysteerinä

Diakonia ei ole pelkästään uskon eettinen seuraus, vaan itsensä uskon salaisuuteen kuuluva ulottuvuus. Palvelemissa Kristus on läsnä sekä diakonian esikuvana että kohdattavan lähimmäisen kasvoissa. (Mt. 25:31-35) Palvelemissa kohdataan Kristus ja osallistutaan hänen työhönsä - palveleminen on pelastumista. Diakoniassa ei ole antajaa ja saajaa, auttajaa ja autettavaa, vaan molemmat tulevat osallisiksi Krisuksen läsnäolosta. Vertaus laupiaasta samarialaisesta ja monet muut Jeesuksen opetukset, joissa esikuvaksi asetetaan nainen, lapsi tai muu valtarakenteiden ja kansallisen tai uskonnollisen puhtauden ulkopuolinen, antaa diakonialle rajattoman luonteen. Lähimmäisen palvelemissa kohdataan ihmiskunta ja ihmisyys kokonaisena, se antaa mahdollisuuden maistaa Taivaan valtakunnan todellisuutta, jossa synnin vieraantuneisuutta, raja-aitoja ja viholisuuksia ei enää ole. Jumalan silmissä ei ole omia ja vieraita, kaikki ovat Hänen omiaan. Voidaan sanoa, että diakoniassa osallistutaan Kristus-uskon salaisuuteen ja kirkon mysteeriin: diakonia on tässä mielessä pyhä mysteeri, sakramentti.

Diakonian sakramentaalisuus palautuu sen alkukuvaan, Kristukseen palvelijana. Kirkon alkuvuosisadoista lähtien on ollut selvää, että palveleminen ja eukaristia kuuluvat yhteen. Herran pöytä ja jakamisen pöytä ovat saman mysteerion kaksi eri puolta. Alttarin sakramentti johtaa lähimmäisyyden sakramenttiin. Eukaristiassa astutaan Kristuksen palauttamaan elämän ykseyteen, jossa kaikista tulee toinen toistensa jäseniä, vastuullisia toinen toisestaan. "Köyhän sakramentti" ei korvaa alttarin sakramenttia - niin kuin sosiaalieettinen herätys petti 1960-luvulla - vaan se perustuu pyhään ehtoolliseen, kumpuaa siitä. Eukaristia ilmaisee yhteyden Ylösnouseeseen, se konstituoii kirkon ykseyden, mutta se näyttää myös koko ihmiskunnan olemuksellisen yhteyden ja kutsuu toteuttamaan sitä palvelemissa.

Jeesus, joka sanoo, "Tämä on minun ruumiini," on sama kuin se, joka sanoo, "Olin nälkäinen mutta et ruokkinut minua. Aina kun kieltäydyt auttamasta yhtä näistä vähimmistä, kieltäydyt auttamasta minua". Kristuksen ruumis eukaristiassa vaatii puhtaita sieluja, ei kalliita vaatekappaleita. Sen sijaan hän tahtoo kaiken huomionsa köyhille. Tehkäämme viisaasti. Kunnioittakaamme Kristusta siten kuin hän haluaa itseään kunnioitettavan.

Johannes Krysostomos, suomennos kokoelmassa Pyhien isien opetuksia elämän eri aloilta.

Eukaristisen palveluksen yhteyteen on Jerusalemin apostolisesta yhteisöstä lähtien kuulunut keräys avuntarvitsijoille. Kolehilla on pyhässä traditiossa mitä alkuperäisin paikka, jota ei aina huomioida liturgisissa uudistuksissa. Kirkon taloudenpidon alkuperäinen tarkoitus on näiden avustusten hoitaminen.

Valerianus oli käsenyt Laurentiuksen luokseen luovuttamaan kirkon aarteet. Laurentius pyysi, että hänelle tuodaan kolmen päivän kuluttua suuri määrä hevosten vetämiä vaunuja. Sillä aikaa hän kutsui Hippolytoksen taloon koolle sokeita, rampoja, sairaita ja kaikenlaisia kurjia, ja sitten asetettuaan heidät vaunuihin hän vei heidät palatsin eteen sanoen: "Tässä ovat kirkon ikuiset aarteet, jotka eivät vähene vaan kasvavat aina ja jotka on jaettu kaikille ja ovat läsnä kaikissa."

pyhän diakoni Laurentiuksen hagiografiasta Pyhän Vuoren Simonos Petra -luostarin synaksarion mukaan

Diakonia ja pappuus

Köyhäinavun järjestämisessä ilmenneiden erimielisyyksien ratkaisemiseksi valittiin Jerusalemin yhteisössä seitsemän hyvämaineista miestä hoitamaan tätä palvelutehtävää (Ap.t.6:1-6). Siitä, olivatko he ensimmäiset kirkon diakonian virkaan vihityt, ei vallitse yksimielisyys. Johannes Krysostomoksen käsityksen mukaan Jerusalemin yhteisössä oli vain apostoleja, ei vielä kolmijakoista palveluvirkaa, ja tämä kanta on omaksuttu myös Trullon synodin XVI kanonissa. Toisaalta läntinen traditio näkee heidät nimenomaan diakoneina. Oltiinpa noiden "seitsemän" tehtävän luonteesta kummalla kannalla hyvänsä, diakonian kuuluminen kirkon apostolisen viran alkuperäiseen kokonaisuuteen on selvää. Uudessa testamentissa useassa kohdassa mainitaan diakonit ja annetaan heille ohjeita (Fil.1:1, 1.Tim.3:1-13, Rm. 16:1), joskin suomalaisen raamatunkäännöksen sananvalinta häivyttää yhteyden kirkon kolmijakoiseen virkaan. Ensimmäisten kristillisten sukupolvien aikana diakonaatti vakiintui palvelutehtäväksi piispan rinnalle. Piispa delegoi diakonille avustustyön järjestämisen, mutta alttarin pöytäpalveluksessa tuli ilmaistuksi viran ykseys ja diakonian kuuluminen siihen. Ignatios Antiokialainen antaa kolmijakoisen pappeuden kehityksestä kuvan, jonka uskotaan heijastavan myös varhaisempaa jerusalemilaista tilannetta, koska Antiokiaan oli saapunut paljon pakolaisia Jerusalemin tuhon jälkeen.

Pyrkikää Jumalan tahdon mukaan tekemään kaikki siten, että piispa Jumalan sijassa ja presbyteerit apostolien neuvoston sijassa johtavat toimia ja minulle niin rakkaille diakoneille on uskottuna Jeesuksen Kristuksen palvelusvirka, hänen joka ennen aikojen alkua oli Isän tykönä ja on nyt lopun tultua ilmestynyt.

Ignatios Magnesialaisille 6:1

Diakonia Idän kirkossa

Diakonia kirkon instituutiona levisi Syyro-Palestiinan varhaiskristillisistä paikalliskirkoista nopeasti kaikkialle. Palvelun osa-alueina mainitaan lesket ja orvot, sairaat ja köyhät, vainajat sekä orjat. Diakoneiksi vihittiin sekä miehiä että naisia, joilla oli erilaiset tehtävät liittyen sukupuolten erillisyyteen usealla arkielämän alueella. Vuonna 255 Rooman kirkko huolsi 1500 leskeä ja orpoa. Konstantinopolissa mainitaan 300-luvulla, että budjettileikkausten jälkeen Jumalan Pyhän Viisauden katedraalissa oli 100 miespuolista ja 40 naispuolista diakonia. Idän luostarisäännön kirjoittaja pyhä Basileios Suuri edellyttää, että jokaisessa luostarissa on jokin diakonian laitos - orpokoti, vanhainkoti tai sairaala. Hänen ja sisarensa, pyhän diakoni Makrinan, perustamat diakoniatyön laitokset ovat jääneet kristikunnan historiaan esikuvallisina. Karjalaisten varhaisimpien kosketusten kristinuskoon arvellaan liittyneen yhteen Konstantinopolin monista hospiiseista, pyhän Sampsonin taloon, joka sijaitsi Hagia Sofian alueella.

Eivät yltäkylläiset ole kykenemättömiä nälkäisiä ruokkimaan. Yltäkylläiset ovat julmia ja epäinhimillisiä. Taalla kirkko ruokkii 3000 ihmistä päivässä. Tämän lisäksi kirkko ruokkii ja vaatteettaa vangit, hoidokit, pyhiinvaeltajat, invalidit, kirkonmiehet ja muita. Jos kymmenen suuromistajaa haluaisi tehdä tämän, ei kaupunkiin jäisi yhtäkään kurjaa.

Johannes Kryssostomos, suomennos kokelmassa Pyhien Isien opetuksia elämän eri aloilta

Itä-Rooman kukistuminen lopetti diakonian kehityksen Idän kirkon piirissä. Naisdiakonus katosi kokonaan, ja miespuolisten diakonien tehtävä köyhien palvelijoina jäi taka-alalle. Diakonaatti säilyi omana pappeuden asteenaan, mutta tapa edetä hierarkkisesti vihkimyksestä toiseen hämärsi sen omaleimaista luonnetta ja teki siitä "pappeuden alimman asteen". Eräät keskeiset tehtävät, kuten itsenäinen ehtoollisen jakaminen, jäivät monella taholla pois. Liturgisten tehtävien ohella diakonit olivat tyypillisesti piispan ja esimiespapin avustajia, missä suhteessa varhaisen kirkon järjestys säilyi. Diakoneista tuli "piispallisten palvelusten liturgisia koristeita", kuten monasti on todettu. Välimeren itäpäässä ja Balkanilla turkkilaisvalta rajoitti kirkon elämän sen oman, etnisesti määräytyneen jäsenistön keskuuteen, ja diakoniakin ghettoutui. Itä-Euroopan nuoremmilla kirkkoilla ei ollut ehtinytkään olla kosketusta ensimmäisen vuosituhannen diakoniaan. Diakonia häipyi keskeiseltä paikaltaan kirkon palveluviran ja piispallisen järjestyksen ytimestä, mutta toteutui luostareiden hyväntekeväisyytenä ja maalaisseurakuntien sisäisenä solidaarisuutena. Diakonian teologiaa ei ole juuri harjoitettu sitten suurten kirkkoisien.

1900-luvulla diakonia on elpynyt monilla tahoilla ortodoksisissa paikalliskirkkoissa. Siinä on nähtävissä sekä länsimaisten esikuvien vaikutusta että omaehtoista kiinnostusta patristiseen opetukseen ja käytäntöön. Kreikassa diakonissakoulutus alkoi 1900-luvun alussa, ja se liittyy Kreikan rakastetuimman modernin pyhän, Nektarios Eginalaisen, elämäntyöhön. Venäjällä oli ennen vallankumousta useita diakoniaa harjoittavia kirkollisia järjestöjä, jotka usein olivat läheisessä suhteessa luostarilaitokseen. Kahta uusmartytyriä, suuriruhtinatar Elisabet Feodorovnaa ja Pariisin Äiti Maria Skobtsovaa, pidetään diakonian pyhinä. Koptilaisessa kirkossa on elvytetty eräänlainen naisdiakonien vihkimys, joka koskee ainoastaan nunnia ja johon ei liity liturgisia tehtäviä. Kommunismien kukistumisen jälkeen Itä-Euroopan maissa on perustettu useita diakonian veljes- ja sisarkuntia, jotka tekevät urauurtavaa työtä sairaaloissa, vankiloissa, katulasten ja narkomaanien keskuudessa jne. Ortodoksisen teologian piirissä keskustellaan naisten diakonivihkimyksen elvyttämisestä ja sitä kautta diakonian olemuksesta.

Suomen ortodoksisessa kirkossa diakonia on liittynyt läheisesti suomenkielisen identiteetin ja sisälähetyksen kehitykseen jo 1880-luvulta lähtien. Toisen maailmansodan jälkeisissä olosuhteissa diakoniassa keskityttiin evakkoseurakuntien sisäiseen palvelutyöhön ja hengissä pysymiseen. Vasta parin viime vuosikymmenen aikana on riittänyt voimia kurottautua diakoniassa oman kirkkokunnan ulkopuolelle: Itä-Afrikan lähetystyössä diakonia on ollut keskeistä 1970-luvun alusta lähtien, lähialueiden hätään on pyritty reagoimaan Karjalassa ja Virossa 1980-luvun lopulta, ja 1990-luvun lama ja maahanmuutto ovat panneet liikkeelle uusia diakoniaan liittyviä aloitteita.

Liturgia liturgian jälkeen

1900-luvun ortodoksiselle teologialle on ollut luonteenomaista pyrkimys palata kirkkoisien ajatteluun ja varhaisen kirkon elämän periaatteisiin. Akateemisessa teologiassa liike tunnetaan "neo-patristisena synteisinä", ja sen keskeisimpiä alueita on ekklesiologia. Kirkko-opissa on korostettu eukaristian merkitystä uskon salaisuuden ja kirkon mysteerin keskeisimpänä ilmauksena. Myös diakoniaa on lähestytty siitä näkökulmasta, mitä diakonin tehtävät varhaisen kirkon liturgiassa ilmaisevat, kuinka ne poikkeavat nykyisestä tavasta ja mitä uudistumisen haasteista niistä nousee. Eukaristinen ekklesiologia ei kuitenkaan ole kyennyt vastaamaan sen omasta tutkimuksesta syntyneisiin kysymyksiin, jotka liittyvät erityisesti sakramentaalisen hengellisyyden johtopäätöksiin lähetyksen, etiikan ja diakonian alueella. Merkinä pyrkimyksestä liturgia-keskeisyydestä laajempaan ajatteluun alettiin jo 1970-luvulla puhua "liturgiasta liturgian jälkeen".

Liturgia ei ole pakoa elämästä, vaan elämän jatkuvaa transformaatiota Jeesuksen Kristuksen esikuvan mukaan, Hengen voimalla. Jos on niin, että liturgiassa emme vain kuule sanomaa, vaan osallistumme synnistä vapautumisen suureen tapahtumaan ja yhteyteen (koinonia) Kristuksen kanssa pyhän Hengen todellisen läsnäolon kautta, silloin tämä henkilökohtainen inkorporaatiomme Kristuksen ruumiiseen, tämä meidän pienen olemuksemme kirkastuminen Kristuksen jäseneksi, on oltava näkyvää ja se on julistettava jokapäiväisessä elämässä. (...) Koska eukaristisessa tapahtumassa me tulemme jäseniksi Häneen, joka tuli palvelemaan maailmaa ja uhrattavaksi sen edestä, meidän on ilmaistava tätä jäsenyyttämme konkreettisessa diakoniassa, yhteisöelämässä, uudessa olemukseemme Kristuksessa, kaikkien palvelijassa.

Anastasios Yannoulatos, sitaatti Ion Brian kirjassa Martyria-Mission

Eukaristian sosiaalieettistä merkitystä tarkasteltaessa on diakonin alkuperäinen tehtävä liturgiassa nähty sen selkeänä ilmauksena. Kirkon kutsu kohtaamiseen ja vuoropuheluun ihmisen ja Jumalan välillä tapahtuu eukaristiassa, jossa ihminen kantaa kiitosuhrina ja oman elämänsä symbolina esiin leivän ja viinin, ja saa ne takaisin Kristuksen ruumiina ja verenä, yhteytenä Jumalan pelastustekoon. Diakoni kantaa ehtoollislahjat alttaripöydälle siunaamista varten. Eukaristisen anaforan ja leivän murtamisen jälkeen hän jakaa ne kansalle, konkreettisesti sairastuneille äärelle ja vankilan selliin saakka. Liturgian yhteydessä tapahtuu myös varallisuuden uudelleenjakamista, kun kannetaan kolehti, jolla puutteellaisia avustetaan; myös ehtoollista varten tuoduista leivistä vain yksi käytetään sakramentissa ja suurin osa jää jaettavaksi nälkäisille.

Eukaristiaikeskeisen ajattelun laajentaminen koskemaan diakoniaa on ilmaus itäiselle teologialle tyypillisen synteisin etsimisestä. Ihmisen eheys hengellis-sielullis-ruumiillisena olentona edellyttää uskon ja elämäntavan eheyttä. Eukaristinen leipä ja viini nähdään ensi hedelmänä uudesta todellisuudesta ja hapatuksena, joka kirkastaa ihmiselämän jokaisen osa-alueen ja toiminnan - mahdollisuudeksi yhteyteen, koinoniaan. Se muuttaa ihmisen eksistentiaalisen suhteen lähimmäisiin, yhteiskunnan rakenteisiin ja omaan paikkaansa maailmassa. Henkilökohtainen vapaus, joka johdattaa tietoiseen suhteeseen ja yhteyteen ihmisten kesken, luomakunnassa ja Jumalan kanssa, on ortodoksisen elämäntavan päämäärä.

Eukaristiasta liikkeelle lähtevä elämäntapa saa ilmauksensa oman välittömän yhteisön "mikrodiakoniassa" ja globaalissa "makrodiakoniassa". Kirkkoisien sosiaalieettinen ehdottomuus vaatii oikeudenmukaisuutta välittömästi, ja se on ortodoksiselle ajattelulle tutumpaa "mikrodiakoniaa", kuin maailmanlaajuisia syy-yhteyksiä ja "rakenteellista syntiä" pohtiva poliittinen analyysi, "makrodiakonia". Maailman taloudellinen ja poliittinen globalisaatio edellyttää kuitenkin myös kristillisessä diakoniassa yleismaailmallista näkökulmaa. Koko maailman ihmisten konkreettinen hätä ja avuntarve on nykyisin monella tavalla paikallisenkin yhteisön "mikrodiakonian" ulottuvilla, mutta puutetta ja nälkää voi lievittää vain väliaikaisesti jos ei pyri muuttamaan niitä olosuhteita, jotka niitä aiheuttavat. Ekumeeninen liike on tuonut ortodoksisen kirkon piiriin haasteen nähdä diakonia paitsi vastauksena ihmisten välittömään hätään, myös globaalin kehitykseen vaikuttamisena.

Diakonian ja kirkon elämän eheys

Diakonian keskeinen haaste on kohdata ihmisten elämän pirstoutuminen. Yksilön vapautta ylikorostava ajattelutapa on johtanut hedonistiseen kulttuuriin, jossa elämä ymmärretään sarjana kiihottavia kokemuksia. Vastuu omasta elämästä laajemmin kuin välittömän mielihyvän kannalta, tai toisista ihmisistä missään aktiivisessa mielessä, ei ole muotia. Yhteiskunnan lait ja sosiaalityön ratkaisumallit tukevat yksilöä, eivät hänen kuulumistaan yhteisöön. Kysymys ei usein ole enää perheitten ongelmista, vaan siitä, että perheet ovat hajonneet, niitä ei enää ole. Yksilö ei kuulu yhteisöön perheessä tai suvussa, ei korttelissa tai kaupunginosassa, mutta hänen elämänsä vaikuttaa monella tavalla talouden, politiikan ja ekokatastrofin globaalisuus. Tämä ei koske pelkästään taloudellisissa ahdingossa olevia, vaan yhtä hyvin aineellisesti varakkaita. Synnin olemus itsekkyytenä, vieraantumisenä ja hajaannuksena tulee selvästi ilmi. Kirkon tehtävä on tuoda ulottuville parannuksen mahdollisuus, opettaa elämän eheyttä. Sitä sen oman elämän tulisi myös ilmaista.

Paikallisseurakunnan uudistuminen yhteisönä on polttopiste, jossa nähdään oikeassa valossa myös kirkon diakoninen tehtävä. Ortodoksiselle ajattelulle tyypillinen vastaus kysymykseen diakonian uudistumisesta

löytyy eukaristisesta yhteisöstä - hiippakunnasta ja seurakunnasta. Vain paikallisen yhteisön konkreettisessa elämässä kirkon opetuksen ja historian periaatteet voivat tulla toteen muunakin kuin teologisena pohdiskeluna ja nostalgiana. Seurakunta eukaristisena yhteisönä on se paikka yhteiskunnan keskellä, jossa kristillisen uskon kokonaisvaltaisuuden ja parantavan cheyden tulisi saada ilmauksensa.

Kirkon kaksituhatuotinen kokemus ja isien opetus kehottaa etsimään kirkon ykseyttä ja kristityn elämäntavan eheyttä. Eukaristinen kirkkonäkemys, diakonaatin vahvistaminen piispuuden ympärille rakentuvan viran yhtenä muotona ja uskon ymmärtäminen haasteena Jumalan työtoveruuteen elämäntavassa ovat ortodoksisen opetuksen perusasioita. Niiden yhteyttä toisiinsa tulee korostaa, ja hiippakunnan ja seurakunnan rakennetta tulee uudistaa tätä kokonaisuutta palvelevaksi. Tässä yhteisöllisyydessä piilee diakonian uudistuminen ja vahvistuminen, ja sitä kautta löytyy ortodoksisen kirkon relevantti tehtävä yhteiskuntaelämässä.

Meidän oloissamme hiippakunta ja seurakunta ovat kuitenkin jääneet vieraiksi jäsenilleen: ne ovat ikäänkuin hallintoviranomaisia, joiden tehtävien relevanssi on hieman hämärä, kenties 1900-luvun alun agraariyhteiskunnan kunnallishallintoa ja kyläyhteisön elämänrytmiä heijastava. Vähemmistökirkon asema 2000-luvun Suomessa ja Euroopan Unionissa on toisenlainen sekä yhteiskunnan että kirkon jäsenen näkökulmasta. Suomen ortodoksisella kirkolla on vapaus enemmistöaseman kulttuurisesta ja poliittisesta painolastista, mutta samalla se nauttii merkittävistä taloudellisista ja hallinnollisista eduista ja tunnustetusta asemasta yhteiskunnassa. Tämän pitäisi antaa rohkeutta toteuttaa ortodoksisen tradition periaatteita oman kontekstin kannalta relevantilla tavalla ja käyttää turvatun talouden resursseja diakoniaan.

Talouden, politiikan ja ekologian tutkijat ennustavat, että "makrodiakonian" ongelmat pakottavat ihmiskunnan ennen pitkää etsimään ratkaisuja "mikrodiakonian" tasolta. Maapalloistuminen saattaa vaihtua paikallistumiseksi. Kristillisellä kirkolla on valmiina paikallisuuden ja globaalisuuden sisältävä malli omassa pyhässä traditiiossaan. Onko meillä suomalaisina kristittyinä näkökykyä ja voimia olla tässä mielessä yhteiskunnan edelläkävijöitä?

Kirjallisuutta

- Nikolai Afanasieff, Tserkov Svjatago Duha. YMCA Press. Paris 1971.
Ken Barry et al., The Blackwell Dictionary of Eastern Christianity. Oxford 1999.
Elisabeth Behr-Sigel et Kallistos Ware, L'ordination de femmes dans l'Eglise orthodoxe. CERF 1998.
Ion Bria ed., Martyria-Mission. WCC. Geneva 1980.
Olivier Clément, La révolte de l'Esprit. Stock. Paris 1978.
Michael Kwatera, The Liturgical Ministry of the Deacon. The Liturgical Press. Collegeville 1985.
Evangelos Theodorou, Kheirotonia i kheirothesis. Ateena 1967.
Christos Yannaras, Freedom of Morality. SVS Press. New York 1984.
John D. Zizioulas, Being as Communion. SVS Press. New York 1985.
Pyhien isien opetuksia elämän eri aloilta. OOL. Helsinki 1988.

NIKEAN METROPOLIITTA

KIRKON YKSEYDEN EDELLYTYKSET

Alustus ortodoksis-luterilaisessa dialogissa Oulussa 19-20.12.
2001.

Ortodoksiselle Kirkolle on kysymyksellä uskon ykseydestä keskeinen merkitys. Siksi on tällä seikalla keskeinen merkitys myös oman aikamme ekumeenisille pyrinnoille. Uskon ykseyden tärkeys ilmenee hyvin vakuuttavasti myös ekumeenisten synodien perinnöstä. Synodeja oli, kuten tiedämme, seitsemän ja niiden kokoontuminen tapahtuu vuosien 325 ja 787 välillä. Niitten traditioon sisältyy Nikean uskontunnustus ja tietyt muut opilliset formuloinnit sekä noin yhdeksänsataa Kirkon ja kristittyjen elämää ohjaavaa kanonia. Oikeastaan voimme sanoa, että synodien eräs oleellinen tarkoitus on varjella, vaalia ja ilmaista sitä uskoa, joka on kerran Kirkolle annettu, ja säilyttää tämän uskon ykseys.

Ekumeenisessa liikkeessä puhutaan useinkin ykseydestä, mutta eräs perusongelma on, että tuota sanaa käytetään ja tulkitaan kristikunnassa monin eri tavoin. Kirkkojen maailmanneuvosto näkee tehtäväkseen edistää näkyvää ykseyttä. Englanniksi käsite ilmaistaan sanonnalla "visible unity". Eri perinteiden piirissä eroavat tuon käsitteen ja tavoitteen tulkinnat kuitenkin toistaan jopa hämmästyttävässä määrin. Voinemme jakaa nuo erilaiset ykseyden ymmärtämiset kolmeen ryhmään.

- 1) Rakenteellisen ykseyden linja, joka tarkoittaa kiinteää eli konkreettisen rakenteellista kirkollista kokonaisuutta. Tämä on lähinnä ortodoksisen ja roomalaiskatolisen kirkon ajattelun mukaista ykseyden ymmärtämistä, vaikka se saa tiettyä tukea joiltakin muiltakin tahoilta, joskin selvästi poikkeuksena niiden yleisestä ajattelusta.
- 2) Toimivan ykseyden linja, joka lähinnä merkitsee eri kirkkojen yhdenmukaista toimintaa tiettyjen järjestöllisten rakenteiden puitteissa yhteyden hengessä. Käytännössä voidaan mm

Kirkkojen maailmanneuvoston toimintojen usein edustavan tämänkaltaista ajattelua. Tähän funktionaaliseen linjaan voi hyvinkin kuulua sen tavoitteita palvelevia suhteellisen pysyviäkin yhteyden muotoja, joissa teologinen perusta ei yleensä ole selvästi esillä.

3) Omaehtoisen eli spontaanin toiminnan ykseyden eli pikemmin yhteyden linja. Suurten katastrofien synnyttämä laaja avuntarve voi saada kristityt toimimaan yhdessä tietyn ajan ja rajoitettua käytännön tarkoitusta varten.

Nuo mainitut kolme ajattelutapaa edustavat kaikki joillekin ryhmille ja yksilöille näkyvää ykseyttä. Siltä kannalta voi ymmärtää, miksi niitä joillakin tahoilla voidaan luonnehtia eri asteisiksi ykseyden esiintymiksi. Ilmeisesti ne usein edustavat erilaisia teologisia perinteitä ja erilaisia näkemyksiä nimenomaan kirkosta. Ortodoksiselta kannalta on kano-nisen tradition valossa outoa puhe eriasteisesta ykseydestä: joko on kyseessä ykseys tai sitten ei. Maailmanlaajuisissa ekumeenisissa pyrinnoissa riippuu toiminnan luonne ja arki-sesti sanottuna sen "tehokkuus" hyvinkin ratkaisevasti siitä, miten me ymmärrämme näkyvän ykseyden. Funktionaalisen ja spontaanin ykseyden edustajat voivat omalta kannaltaan nähdä ja kokea ykseyden mahdolliseksi paljon helpommin kuin rakenteellisen eli strukturellin ykseyden kirkot.

Ortodoksiselle kirkolle liittyy strukturelli näkemys oleellisesti näkyvään ykseyteen. On kuitenkin varottava pintapuolista tulkintaa ja vahvasti muodollista näkemystä ykseydestä ulkonaisena yhdenmuotoisuutena. Näkyvään ykseyteen kuuluu kannaltamme kuitenkin tiettyjä tradition kannalta luovuttamattomia seikkoja: yhteinen uskon ymmärrys, yhteisesti tunnustettu kirkon virka, johon liittyy apostolinen suksessio niin vihkimyksissä kuin oppiperinteessä. (Pelkkä vihkimysten historiallinen jatkuvuus ei vastaa ortodoksista näkemystä ky-seisestä suksessiosta). Tähän kokonaisuuteen kuuluu laaja sakramentaalinen ykseys, jolle yhteisesti tunnustettu virka on oleellinen edellytys. Tämä ykseys säilyy ja ilmenee pyhässä traditiossa, joka edustaa elävää jatkuvuutta ja ymmärretään Pyhän Hengen elämäksi kirkossa. Kirkon apostolinen todistus liittyy hyvin syvällisesti jumalalliseen liturgiaan eli messuun lännen kielellä ilmaistuna. Yhteinen eukaristian toiminta ja yhteinen osallistuminen siihen ilmaisevat näkyvää

tavalla kirkon ykseyttä aina ja kaikkialla. Tämä rakenteellinen ykseys puolestaan mahdollistaa myös funktionaalisen ja spontaanin linjan toimintoja, vaikka nämä kyseiset linjat eivät sinänsä anna pohjaa strukturellille ykseydelle ortodoksisessa mielessä. Täydennykseksi nyt mainittuihin ykseyden edellytyksiin on kuitenkin mainittava seitsemän ekumeenisen synodin kokonaisperinne, ei vain opillisesti vaan muissakin suhteissa.

Ortodoksiselta kannalta on siis ilmeistä, mitä ykseys näkyvässä mielessä on ja mitä se edellyttää. Näin on myös ekumeenisten pyrkimysten tavoite selvästi ilmaistu ja tiedossa. Tehtäväksi jää silloin toiminnassa osoittaa uskollisuutta täten ymmärrettyä tavoitetta kohtaan. Kun ajattelemme kristikuntaa kokonaisuudessaan, merkitsee tämä pyrkimystä yhä suuremmassa määrin selvittää, teologisesti ja käytännön kannalta, mitä ykseys vaatii hajanaisilta yhteisöiltä ja toisistaan erilleen tulleilta kirkoilta. Teoreettisesti voi tämä vaikuttaa selvältä, mutta käytännössä on ongelmallista se, että kristikunnan piirissä kaikesta huolimatta toimitaan jo aluksi manitsemiemme erilaisten ykseyslinjojen mukaisesti tai että nämä eri linjat ainakin vaikuttavat jossakin taustalla. Ekumenian alalla saa toisinaan sen vaikutelman, että näkyvää ykseyttä strukturellissa mielessä ikäänkuin pelätään. On kuvaavaa, että kun esimerkiksi Nairobien yleiskokouksen edellä todettiin valmistelumateriaalissa, että Kirkkojen maailmanneuvoston velvoitteihin kuuluu ilmentää kristittyjen kesken näkyvää ykseyttä, kysyttiin samalla varovasti, missä määrin olisi mahdollista ottaa jokin askel eteenpäin ja kehittää yhteinen visio tavoitteena olevasta ykseydestä. Tämä osoittaa, ettei ole ymmärrystä siitä, mitä ykseys on kirkon tradition perusteella, ja ettei haluta nähdä sitä, ettei tällaista visiota tarvita luoda uutena visiona, koska traditio sisältää selvän vision tässä suhteessa, vision siitä pohjasta, joka aikanaan mahdollisti jakamattoman kirkon. Ennen New Delhin yleiskokousta puhuttiin yhteydestä, johon oli kokonaan sitouduttu. Uppsalan yleiskokouksen aikoihin puhuttiin katolisesta yhteydestä, jossa inhimilliset rajat voidaan voittaa. Mm. tämänkaltaiset sanonnat osoittavat, kuinka turvaudutaan terminologiaan, joka ei ole päämäärän kannalta riittävän selkeä vaan jättää tilaa monille tulkintoille. Joskin käytettyillä sanoilla sinänsä on arvoa

joka tapauksessa. On tavallaan myös selvää, että yhteisen näkemyksen puute välttämättä johtaa varovaisiin sanontoihin. Jotkut ovat kritisoineet Kirkkojen maailmanneuvostoa siitä, että se on ainakin toisinaan korostanut ykseyttä sen sijaan, että julistukseen olisi kiinnitetty enemmän huomiota. Tällöin ei ole ymmärretty, että ykseys kuuluu kirkon olemukseen ja että sen siksi tulee olla erottamaton osa kirkon evankelista julistusta. Mitä oikeastaan pelätään? Ja mitä halutaan torjua? Mikä on perussy siihen, että yhä uudelleen pyritään selvittämään ykseyden luonne eikä tyydytä jakamattoman kirkon tradition näkemykseen? Miksi jotenkin kielletään struktuurin ykseyden oikeutus tai pikemminkin välttämättömyys? Mitä teologisia perusteita voidaan tähän esittää?

Olemme jo viitanneet ekumeenisten synodiin kanoniseen perinteeseen. Tästä seuraavassa hieman lähemmin. Seitsemäs synodi luonnehtii kanoneja jumalallisiksi todistuksiksi, jotka on säilytettävä ja pidettävä voimassa muuttumattomina. Synodin isien vakuutetaan toimineen Pyhän Hengen valistamina, kun he muotoillivat kanoneja. Kanonit nähdään arvokkaana, hyvänä ja positiivisena lahjana kirkolle, kiitoksen ja ilon lähteenä. Niiden luonteen ja tarkoituksen kannalta on perusteetonta nähdä ne etupäässä kieltoina ja rajoituksina, jotka olisivat esteenä ihmisen ns toimintavapaudelle. Kanonien varsinainen tehtävä on pitää kirkko ja sen hengelliset lapset oikealla tiellä ja antaa se tuki, joka on tarpeen uskon kanssa sopuoinnussa olevaan elämään.

Ortodoksinen kirkko on kautta aikojen korostanut kanonien arvoa ja edellyttänyt ykseyden kannalta niiden hyväksymistä ja kunnioittamista myös siitä syystä, että synodin perinteessä joissakin yhteyksissä kutsutaan epäkanonista menettelyä tai käyttäytymistä yksinkertaisesti synniksi. Tässä on selvä osoitus uskon ja elämän kiinteästä yhteenkuuluvuudesta. Myös ns käytännölliset kanoniset säännöt edustavat ortodoksista katolista uskonperintöä, joka on säilytettävä järkkymättömänä ja joka muostaa merkittävän osan synodin jumalallisesti inspiroidusta toiminnasta kirkon ykseyden hyväksi.

Yllä kuvaamastamme ajattelusta seuraa, että ortodoksiset kirkot myös ekumenisissä dialogeissa ovat velvolliset kunnioittamaan sitä näkemystä, jonka mukaan synodin todistus

edustaa omalta osaltaan sitä perintöä, jonka tunnustaminen ja noudattaminen kuuluu kirkon ykseyden edellytyksiin. Puhuttaessa ekumeenisissa yhteyksissä seitsemän synodin traditiosta tältä kannalta, on ilmi selvää, ettei asian merkitystä useinkaan ole ymmärretty useimmilla ei-ortodoksisilla tahoilla. Tämä näkyy myös siinä, että esimerkiksi anglikanisessa tai luterilaisessa historiallisessa perinteessä voidaan mainita kyseisillä tahoilla hyväksyttävän niin ja niin monen ekumeenisen synodin perintö, vaikka oikeastaan on kyse siitä, että ollaan valmiina tunnustamaan tuolloin mainittujen synodien opilliset säädökset eikä niiden muotoilemia kanoneja. Lienee paikallaan käsitellä tässä hieman tarkemmin synodien omaa tulkintaa oman traditionsa kokonaisuudesta.

Kaikki seitsemän synodia korostavat joka suhteessa samaa perintöä. Kun ne viittaavat Nikean uskontunnustukseen, käyttävät ne termiä "isien usko". Ne ovat myös vakuuttuneet siitä, että mikään niistä ei lisää mitään tuohon perintöön eikä poista siitä mitään. Kaikki ensimmäisen jälkeiset synodit vakuuttavat, että ne tässä mielessä tunnustavat samaa isien uskoa kuin Nikean isät aikoinaan. Tästä syystä ei ortodoksisessa perinteessä useinkaan puhuta nikealais-konstantinopolilaisesta uskontunnustuksesta vaan yleensä kutsutaan tuota tunnustusta yksinkertaisesti nikealaiseksi. Syynä on juuri se näkemys, että Nikean jälkeen muotoilta hieman laajempi versio isien mukaan ei tuo mitään varsinaisesti uutta alkuperäiseen tunnustukseen, vaan pelkästään selventää tietyllä tavalla alkuperäistä sanontaa ja että näip on koko ajan kyse samasta uskontunnustuksesta. Konstantinopolin ensimmäisessä esimerkiksi korostetaan, että kyseisen synodin isät esittävät joitakin määrittelmiä, jotka vahvistavat Nikean uskon. Siksi he katsovat samalla tuomitsevansa kaiken opetuksen, joka on ristiriidassa Nikean kanssa. Efeson ja Kalkedonin synodien isät edustavat vastaavaa kantaa, samoin niitä myöhemmät. Seitsemäs eli toistaiseksi viimeinen ekumeeninen synodi on joka suhteessa samoilla linjoilla. Se seikka, että synodit saattoivat muotoilla eräässä mielessä uusia uskoa koskevia säädöksiä, ei siis niiden oman käsityksen mukaan milloinkaan merkitse sitä, että ne poikkeaisivat isien uskosta eli Nikean uskosta. Kun seitsemännen synodin isät kirjoittavat työnsä tuloksista "roomalaisten kunninkaalalle", jota nimitystä Bysantin keisarista loppuun asti käytettiin, sanovat he mm. että he kaikki yhteen liittyneinä ja oman nikean us-

lises~~ä~~ kuuden edellisen pyhän synodin yksimielisyyteen.

Olemme jo aikaisemmin lyhyesti todenneet ns käytännöllisiäkin seikkoja koskevien kanonien perustuvan uskoon ja heijastavan sitä eli olevan ilmaisuja uskon ja elämän perinteestä. Ekumeenisten keskustelujen kannalta ne omaavat tässä mielessä arvon opillisten määritelmien rinnalla. Tämä tulee erityisen selvästi esiin mm Trullon synodin kannanotoissa, joita on pidettävä merkittävinä kanonien painoarvon ja arvovallan kannalta. Kyseinen synodi näyttelee keskeistä osaa, kun on kyse aikaisempien synodien osittain eri lähteistä saadun perinnön muodollisesta vahvistamisesta. Synodin isät selittävät, että kanoniset säädökset on pidettävä voimassa sielujen parantamiseksi ja epäjärjestyksen korjaamiseksi. Trullon kannan mukaan tämä koskee kaikkia säädöksiä, joille on annettu ekumeenisesti velvoittava asema. Nähdessään kanonien hengellisen ja perusolemukseltaan uskonnollisen merkityksen Trullon isät korostavat synodien perinnön säädösten ja opetusten kokonaisuuden arvoa ja torjuvat yritykset tämän perinteen muuttamiseksi. Tämän kokonaisuuden katsotaan edustavan katolista uskonperinnettä.

Joissakin yhteyksissä korostetaan, että laitonta eli kanonien vastaista menettelyä on pidettävä harhaoppina, mikä asenne on johdonmukainen, kun kanonit nähdään kristillisen uskon periaatteiden soveltamisena. Epäkanonisuus merkitsee aina myös poikkeamista synodien edustamasta ja vaalimasta ykseydestä. Tällaisten poikkeamisten sanotaan edustavan "yksityisajattelua" jolla termillä myös kuvataan opillista harhaa. Yksityisajattelu johtaa hajaannukseen, koska se merkitsee yhteisestä traditiosta poikkeamista. Vastaavassa kielteisessä mielessä käytetään toisinaan myös termiä "uutuus", mikä sinänsä hyvin vastaa sitä asennetta, joka korostaa traditiossa uskollisesti pysymistä.

Synoditradition kokonaisuuden kunnioittaminen edellyttää myös sitä, että arvossa pidettävään ainekseen kuuluvat mm sellaiset seikat kuin hierarkinen hallinto ja piispojen asema yleensä, papiston kolmirakenne ja samoin alemmat palvelutehtävät, monet avioliittoa koskevat säädökset, ikoniperinne ja monet muut kirkon elämään sisältyvät alueet ja seikat. Joihinkin näistä on ekumeenisissa dialogeissa kiinnitetty vakavaa huomiota.

ta, mutta jotkin ovat olleet toistaiseksi suuressa määrin ekumeenisen keskustelun ulkopuolella. Näistä kysymyksistä keskusteltaessa on kuitenkin pidettävä mielessä, että juuri synodiperinteen jatkuvan tietyn kehittymisen valossa, vaikka lähdetäänkin siitä, ettei mukaan tuoda mitään kokonaan uutta, on ilmeistä, **ettei** kuuliaisuus tradiokokonaisuutta kohtaan voi olla legalistista tai mekaanisesti kirjaimeen sidottua. Eri synodit ovat muotoilleet samoista asioista kانونeja hieman eri tavoin, vaikka korostavatkin uskollisuutta aikaisempien synodien traditiolle. Kyse on ilmeisesti uskollisuudesta kerran ilmaistuja tavoitteita tai periaatteita kohtaan, ei ulkonaista kirjainta kohtaan. Tästä huolimatta on vahvasti korostettava, että uskollisuus näinkin ymmärrettynä tulee säilyttää uskollisuutena eikä salli periaatteiden sisällöstä tai tarkoituksesta oikeamista.

Ykseyden edellytyksistä keskusteltaessa on oleellisen tärkeää myös nähdä periaatteellinen ero synodien ilmaiseman yhteisen, kirkkoa velvoittavan tradition ja paikallisten perinteiden tai traditioitten välillä. Edellinen kuuluu teologisten dialogien piiriin ja ykseyden vakavasti otettaviin edellytyksiin. Jälkimmäisellä on näissä yhteyksissä painoarvoa sillä edellytyksellä, että se on sopusoinnussa yhteiden tradition kanssa. Paikallisissa perinteissä on toisinaan selvästi mukana paikallista tai kansallista kulttuuriperinnettä, joka merkitystä väheksymättä on selvästi ymmärrettävä sen erikoisluonne velvoittavaan traditioon verrattuna. Sinänsä ehkä ymmärrettävistä syistä vaikuttaa olevan siten, että näiden kahden traditiotyypin periaatteellinen ero joskus voi olla osittain hämärtynyt nimemomaan emigranttikirkoissa ja ns ruohonjuuritasolla. Tämä ongelma merkitsee, että on hyvin tärkeää kaikelle teologiselle dialogille, että sitä käydään vahvan asiantuntemuksen pohjalta. Tästä myös seuraa, etteivät ekumeeniset dialogit ole varsinaisesti kirkkojen rivijäsenten asia. Niiden tulokset kuitenkin lopulta koskevat kunkin kirkon kokonaisuutta ja ne tulisi niin ollen voida selvittää myös kirkon kansalle, joskin tehtävä ilmeisesti on huomattavasti vaikeampi kuin useimmat oivaltavat. Tässä yhteydessä voitaneen myös väittää, että ^(kuta)enemmän jokin ekumeeninen dialogi tapahtuu oma kirkon traditiota puutteellisesti ja pintapuolisesti tuntevien henkilöitten varassa, sitä helpommin valitettavasti voidaan ainakin näennäisesti olla pääsemässä myönteisiin tuloksiin.

Ekumeeninen patriarkaatti on useissa yhteyksissä ja monin tavoin antanut merkittävän panoksen ekumenian hyväksi. Mn 1920 patriarkaatti lähetti tähän kysymykseen liittyvän kirjelmän, jonka alkuosassa mainitaan sen kohteeksi "Kaikki Kristuksen kirkot", joskaan siitä ei ilmene, kuinka monelle taholle kirje on todellisuudessa lähetetty. Sanomaltaan se on hyvin käytännöllinen. Ykseyden eli kirkkojen yhtymisen tavoitetta ei ole unohdettu, mutta kirje liikkuu matalammalla tasolla. Ykseys ei ole kirjeen tarkoituksena välitön eikä ensimmäinen päämäärä. Kirje korostaa varsin rohkeavassa hengessä, ettei patriarkaatti näe kirkkojen opillisia eroavuuksia tekijäksi, joka sulkisi pois niiden lähentymisen ja yhteyden. Tällöin on luonnollisesti tarkoin otettava huomioon yhteyden ja ykseyden ero. Kirje korostaa patriarkaatin pitävän tällaista lähentymistä suuresti toivottavana ja välttämättömänä. Kyseisen lähentymisen myönteistä merkitystä kaikille kirkkoille ja koko kristikunnalle sekä hyödylliseksi sen yhtymisen valmistelulle ja edistämiseksi, joka kerran Jumalan tahdosta tulee täydelliseksi tulevaisuudessa. Kirjeen teksti heijastaa varsin mielenkiintoista ajattelutapaa mm siinä suhteessa, että lähestymisen vaikeuksista puhuttaessa ei ensimmäiseksi viitata opillisiin eroihin, vaan todetaan vanhettuneitten ennakkoluulojen, käytäntöjen ja vaatimusten synnyttäneen jo aikaisemmin ongelmia, jotka ovat vaikeuttaneet ja vaarantaneet lähentymisyrityksiä. Kirje pyrkii lähinnä kannustamaan kosketuksiin ja yhteyksien rakentamiseen.

Patriarkaatin kirje viittaa konkreettisesti tiettyihin suositeltuja pyrkimyksiä vaikeuttaviin tekijöihin. Eräänä merkittävänä problemana nähdään proselytismi, joka aiheuttaa mm keskinäisen luottamuksen puutetta kirkkojen kesken ja josta olisi päästävä kokonaan eroon. Tässä voitaneen todeta, että vuosikymmenien varrella ja myös omana aikanamme on varsin ilmeistä, että proselytismin tulkinta ja määrittely ei suinkaan ole ongelmaton asia vaan vaikeus jo sellaisenaan. Patriarkaatin kirje kehottaa myös elvyttämään rakkauden henkeä kirkkojen kesken. Tavoitteena tulisi olla tilanne, jossa kirkot eivät pitäisi toisiaan vieraina ja muukalaisina, vaan sukulaisina, koska ne ovat Kristuksen perhekuntaa ja saman ruumiin jäseniä ja kanssaperillisiä. Kirje suosittelee useita konkreettisia lähitavoitteita, joihin proselytismin

luopuminen ja rakkauden hengen elvyttäminen antaisivat edellytyksiä. Näin viitataan mm yhteiseen kalenteriin tekijänä, joka mahdollistaisi kirkollisten juhlien samanaikaisen vieton¹⁾ juhlatervehdysten vaihtamiseen kaikkien kirkkojen eikä vain ortodoksien kesken. Suosituksia on kaiken kaikkiaan yksitoista. Niihin sisältyvät jo mainittujen lisäksi teologisten oppilaitosten keskeinen kanssakäyminen, objektiivinen tutkimus opillisten erojen syistä ja luonteesta ja yhteisten sääntöjen luominen seka-avioliitille, vain joitakin mainitaksemme. Patriarkaatti haluaa kirkkojen perustavan jonkinlaisen yhteisen liiton yhteystavoitteita palvelemaan ja edistämään ensimmäisenä ja valmistelevana askeleena varsinaisen lopputavoitteen eli ykseyden tiellä.

Tässä edellä mainitsemamme seikat ilmaisevat nekin osaltaan ykseyden edellytyksiä, mutta ei niinkään teoreettiselta tai teologiselta kannalta kuin valmistelevana ja yhteyttä rakentavina toimenpiteinä. Ekumeenisen patriarkaatin kannanotot ovat myötävaikuttaneet mm siihen, että muutamat ortodoksiset kirkon Konstantinopolin ohella osallistuivat Tukholman maailmanlaajuiseen kirkkojen kokoukseen, jonka agenda suuressa määrin vastasi patriarkaatin kirjelmän linjaa.

Ortodoksiset kirkot ovat myöhemmässä kehityksessä vähitellen ja vaiheittain tarkistaneet asennetta opillisten kysymysten käsittelyyn ekumeniassa, mutta voimme hyvinkin sanoa, että juuri ortodoksisella taholla on hyvinkin voimakkaasti yhä enemmän korostettu opillisten kysymysten käsittelyä eli Faith and order-linjaa ja tästä syystä joskus voimakkaastikin arvosteltu Kirkkojen maailmanneuvoston sosiaalisia ja poliittisia painotuksia. Näin selvästi tulee olla sen strukturellin ykseysnäkemysten valossa, josta olemme puhuneet ja joka erityisesti vastaa ortodoksista ymmärrystä näkyvästä ykseydestä.

Edellä mainitut asiat tiivistäen ja keskeisimmät ainekset yhdistäen voimme lopuksi vielä uudelleen korostaa, että ortodoksiselta perustekijänä kirkon ykseyden edellytyksistä puhuttaessa on isien uskon käsite kaikkinen heijastumiseen eli ekumeenisten syödiän edustana apostolinen traditio ja

tämän tradition uskollinen säilyttäminen niin opissa kuin elämässä. Synodien perinne on niin oikean uskon mukaista elämää kuin itse uskon suojelemista ja ilmaisemista. Tämä palvelee ykseyden ja keskinäisen rauhan asiaa niin ortodoksisissa kirkoissa kuin ekumeenisesti nähtynä koko kristikunnassa.

Uskon ykseyden vaaliminen ja noudattaminen kuuluu ortodoksisen kirkon olemukseen kuten pyhyys, apostolisuus ja katoisuus, jotka kaikki nekin liittyvät samalla uskon ykseyteen. Kanonisuus ekumeenisten synodien perintönä palvelee tätä tradiota ja ^{on} luovuttamattoman arvokas lahja kirkolle. Mutta se ei ole vain lahja, joka passivisesti ja mekanisesti omistetaan, vaan se on aina myös tehtävä ja velvollisuus. Se on tätä myös silloin, kun idän ja lännen kirkot paljossa yhteisen perintönsä avulla etsivät yhä suuremmassa määrin uskon ja kokonaistradition yhteistä tulkintaa ja ymmärtämistä todistaakseen näkyvästi, positiivisesti ja konstruktivisesti uskonsa ykseydestä.